

71.946

The image shows the front cover of an antique book. The cover is bound in dark brown, heavily worn leather with a pebbled texture. A decorative border of gold-tooled stitching with a scalloped pattern runs around the perimeter of the cover. At the top edge, a small, rectangular piece of aged, yellowish paper is attached, featuring the number '71.946' printed in a blue, serif font. The spine of the book is visible on the left side, showing some wear and faint, illegible markings. The book is set against a plain, light-colored background.

71.946

L. 117

f. 2

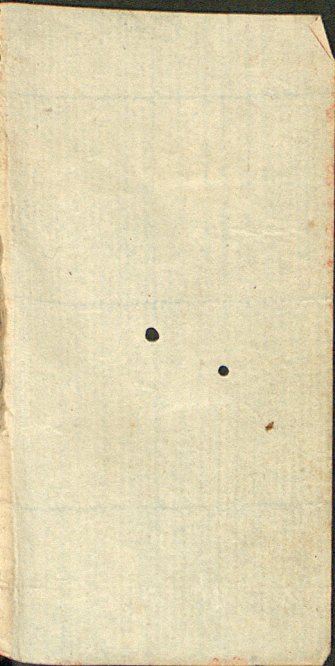

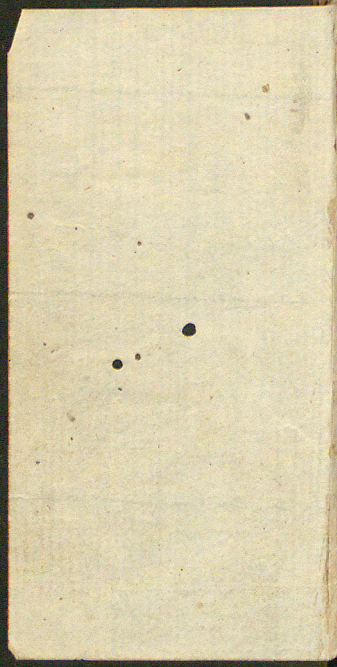
BIBLIOTEKA

Zakł. Nar. im. Ossolińsk

4039

SIMONIS
STAROVOLSCI
POLONIA,
*nunc denuo recognita
et aucta.*

DANTISCI,
Sumptibus Georgii Forstleri, S. R. M. Bibliopole.
MDCCLII.
Cum Privilegio S. R. M.

71.946/1946

XVII-4039-1

I E L V S T R I S S I M O
D O M I N O,

Dn. ACHATIO DE
PRZYLEK PRZY-
LECRI CASTEL-
LANO OSWIECI-
MENSIS IN PIOTR-
KOWICE ET
ZEMBRICE, Domi-
no & Hæredi, Domi-
no ac Patrono Observan-
dissimo.

POLONIÆ faciem à
nemine magis expressam gra-
phicè, quam à Simone Staro-
volscio, constans invaluit jam
peritiorum, quot quot sunt, sen-
tentia. Quum igitur inde sit fa-
ctum, ut expetatur ejus viri li-
bellus hic indies magis, tum à pa-
triae civibus, tum præterea pas-

sim ab exteris ; meum est , arbi-
tror , ut aliàs gratificari semper
omnibus pro virili, sic & exple-
tum ire nunc isthæc ipsorum de-
sideria. Tu vero & Senator in-
gens es ejusdem Regni amplissi-
mi, & favore multiplice ac gra-
tia me totum fecisti tuum. Cui-
nam ergo, nisi tibi, offeram id o-
pusculum, in observantiæ debitæ
gratiq; animi tesseram saltem ali-
quã? Accipere, & uicquid ejus est,
sereno vultu, mibiq; porro patro-
cinari, ne dedigneris, cernuus ob-
secro. Sic aternùm tibi contra be-
ne faxit Numen. Dabam Dan-
tisci 7 Ianuarij 1652.

Illustrissimæ Dn. Suxæ devo-
tissimus cliens

GEORGIUS FÖRSTERUS,
S.R.M. Bibliopola.

SIMONIS STARO-
VOLSCI

POLONIA,
Sive status

REGNI POLO-
NIÆ

descriptio.

POLONIA, anti-
quis Sarmatia Eu-
ropæa dicta, uti
nunc à sapientif-
simo Rege, Sigismundo III,
moderatur, octo in univer-
sum provincias sub uno sce-
ptro continet: moribus, le-
gibus,

gibus, lingua, ex parte differentes: vivendi vero genio, libertatis prærogativa, capeffendorumque in Repub. honorum aptitudine, omnes ex æquo pares, & juribus necessitudinum inter se invicem adstrictas. Hoc est, Poloniam utramque, Litvaniam, Russiam, Prussiam, Masoviam, Samogitiam, Pomeraniam & Livoniam. De quibus singulis, quamvis & sigillatim & in communi, plurimi viri prudentes, tum nostrates, tum extranei, scripserint; quia tamen assidua est harum sublunarium rerum mutatio, & potentissimorum quorumvis imperiorum fatalis quædam hæc

hæc conditio , ut singulis
fere sæculis ac ætatibus acci-
pant novas inclinationes ,
aut incrementa : Ideo , qua-
lem nunc patria nostra sorti-
atur statum ; qualesve ser-
vent sub coronam aggregati
populi , mores & consuetu-
dines inter se ; quas vires ;
quas opes ; quod regimen ;
quam religionem ; quos de-
nique vicinos habeant , &
quam potentes : hoc specia-
li libello perstricta , posteris
tradere constitui , ut candi-
dus lector , conservatam
hactenus , prout à majoribus
nostris accepimus , imo au-
ctam , Sarmatiam nostram vi-
dens , non prudentiæ alicui
humanæ (ut assolent moder-

ni politici) aut potentiaē amplissimi Regni, hoc ascribat, sed divinæ prorsus benignitati, quæ veros sui cultores, quamvis in faucibus immatissimorum hostium positos, incolumes pro sua misericordia servat; & à primo gentis authore Lecho, in hodiernum, liberos atque florentes, nec ullius unquam jugo pressos; circumvicinis etiam populis, foederum leges præscribere sinit.

SITVS POLONIÆ.

Regnum Poloniæ, cum adjacentibus sibi provincijs, extenditur in longum, à tricesimo octavo gradu, ad quin-

quinquagesimum quartum, ab occasu æstivo versus ortum hibernum, amplius quam per ducenta quadraginta milliaria Germanica. In latum verò à montibus Carpatiis, usque ad mare Balthicum seu Venedicum, per ducenta plus minus milliaria. Ab occasu cingitur Marchia Brandenburgensi, & Pomerania ulteriore. A septentrione mari Venedico & Sarmatico, cujus aduersa littora Gotthi atque Suedi tenent. Ab ortu Moscovia, & campestris Scytharum solitudinibus. A plaga demum Australi, Valachia, Ungaria, atque Silesia. Regio tota fere plana & aprica est,

A § nisi

nisi qua ad fines Ungariæ accedit, montana & sylvestris. Quo longius autem inde recedit, eo lenius declivis est, magisque culta, & meliore gleba. Nisi quod in meditullio minoris Poloniæ Calvus mons supereminet, in quo monasterium est S. Crucis nomine, lignoque, in quo Salvator noster pependit, celebre: reliqui colles fere in toto Regno sunt potius quam montes. Sylvestris sanè fuit superioribus temporibus pleraque omnis Polonia, non modo Lituania: sed nunc ubique diligenter excolitur, frugum leguminumque ferax, & pratis abundans. Et quamvis
coeli

cœli intemperie nimium laborat, pomaria nihilominus non infrequentia & fructuosa passim habet: in quibus pirorum, malorum, prunorum, persicorum, cerasorum, & nucum bonitas & varietas certat cum Ungaricis & Italicis: Sunt & vitæ pluribus in locis, quarum uvæ esui quidem non insuaves sunt, præsertim si æstas & autumnus temperiem suam servant: sed vinum inde expressum acerbius, ubi defæcatum est. Neque negat solum Polonicum castaneas, mora, cotonia, ficus, amygdalas, crocum, arisam, pepones, melopepones, herbas & flores omnis generis, & alias hor-

hortenses Italiae delicias, palatinariumque lenocinia. Nec metalla fossiliaque defunt, ut suis locis dicetur, plumbi, ferri, æris, cupri, argenti & auri. Avium quoque & altilium, magnam habet copiam: itemque jumentorum omnis generis, & ferarum; cervorum videlicet, aprorum, ~~is~~am, luporum, sciencorum, dorcarum, leporum, onagrorum, bisontium, caprarum, urorum, pantherarum, mardurum, vulpium, rosomacorum, lutrium & castorum. Similiter piscium diversorum, quotquot nominari possunt: nam fluviiis, lacubus, piscinis atque

que stagnis supra modum
abundat. Inter fluvios ta-
men præcipui sunt Vistula,
Donajecius, Sanus, Vie-
per, Varta, Notessius, Du-
na, Nemenus, Nester, Pru-
tus, Bugus, Bohus, Pri-
petius, Narva, Drevan-
cia, Beresina, Boristhenes,
omnes fere navigabiles. Sed
sigillatim quælibet provin-
ciam cum suis qualitatibus
videamus.

MA-

MAJOR POLO- NIA.

TOta in univcrsum Po-
lonia, extenditur in lon-
gum per nonaginta milliaria
Germanica, incipiens à Mar-
chia Brandenburgensi ab oc-
cidente, usque ad Vislœcam
fluvium; qui à Carpatiis
montibus ~~fluens~~ ^{fluens}, Rus-
siam à Polonia disternat,
& quatuor à Resovia millia-
ribus Sano illabitur. Latitu-
dinem vero habet 50 mill.
à prædictis montibus Carpa-
tiis, usque ad oppidum Par-
coviam, in confinibus Litua-
niæ positum. Dividiturque
in Majorem & Minorem.
Ma-

Major versus occasum est, tota fere plana & fluviis irrigua; nisi quod Cujaviæ nonnulla pars clivosa est, collibusque molliter & ad fertilitatem commode distincta. Habet à meridie Silesiam, Marchiam ab occasu & Pomeraniam ulteriorem: Prussæ partem & Masoviam à septentrione, à quibus Vistula determinatur: ab ortu verò Minorem Poloniam, variis, iisque ignotis terminis divisam, sed quos inter Pilcza fluvius præterlabitur. Tota autem hæc Majoris Poloniæ amplitudo, in octo satrapias dividitur: in Palatinatum videlicet Posnaniensem (cui & Wschouienſe
terri-

territorium adjungitur) Calissiensis , Lanciciensis , Brestensis , Junouladislauiensis (& hæc duæ satrapia vulgò Cujavia dicuntur) Siradiensis , Rauensis , & terram Vielunensem . Provinciae metropolis POSNANIA est , ad fluvium Vartam , longitudinis gradus 39 , latitud. 52 sita ~~in~~ & districtus ~~non~~ habet , primumque sibi locum inter satrapias vendicat . Urbs quidem ipsa parva est , sed pulchra satis , & commerciiis emporioque Germanorum exculta ; suburbia amplissima habet : ubi & templum Cathedralis , cum Collegio Canoniorum , & aula Episcopi ,

pi, inter paludes situm est, vulgò Valisoviam dicunt, quæ instar oppidi locum munitioni aptissimum habet. Johannes Lubranscius, Episcopus loci, memoria omnium seculorum & laudè vir dignissimus, publicum ibi Gymnasium, patrum memoria, erexit, Cracoviensisque Academia ~~quæ~~ semper habitata est domicilium omnis sapientiæ, & in qua ipse quoque omni meliori doctrina perpolitus I. V. lauream promeruerat) Professoribus curandum reliquit. Quod deinceps Adamus Conarius, ejus successor, augustiori structura exornavit, Comes verò Rosasevius majoribus sti-

pendiis auxit. Unde, quamvis Clerici SOC. JESU, in urbe ipsa habeant suum Collegium, in quo studiosam inventutem erudiunt, floret nihilominus in suburbano Lubranscianum Athenæum, certatim eo nobilitate concurrente, ob Mathematicas disciplinas, & Juris prælectiones. Floret & in Monasteriis studia Religiosorum; sed præcipuè apud Dominicanos sodales Theologia, magno auditorum concursu, viget: pietas æquè apud omnes. Septem inde milliaribus Gnesna distat, cujus Archiepiscopus Ecclesiæ Polonicæ Primas est, & Regni totius Primus Princeps: olimque
 urbs

urbs ipsa Regni caput erat, quod nimirum à Lecho gentis authore primum erecta esset, & à regiæ avis omine auspicato nomen sortiretur. Nidus enim in Sclavonico, gnesdo, dicitur. cum autem ille in eo loco nidos aquilarum plurimos reperisset, urbem quam inibi condidit, à nidorum multitudine Gnesnum appellavit: pro insigni autem militari, aquilam albam assumpsit, quo etiamnum Regnum Poloniæ utitur. Archiepiscopus igitur Gnesnensis, à Concilio Lateranensi, in spiritualibus, vices summi Pontificis gerit, & Legatus Natus appellatur: in politicis autem, præcipuè

interregni tempore, Proregis authoritatem habet. Et prout Collegium illius ob excellentiam suæ Metropolitanæ Ecclesiæ, præter aliarum Cathedralium morem, Cancellarium cum dignitate habet, qui munimentorum & libertatis illorum (omnes enim nobiles esse debent, nec ad præbendæ ~~admittuntur~~ plebeiiis ~~parentibus~~ parentibus, in ullo Capitulo Cathedrali, in tota fere Polonia, nisi certus Doctorum numerus, assignatus ex fundatione,) custos quodammodo est. Sic Archiepiscopus ipse, supra dignitatem & prærogativam aliorum Antistitum, aulicos, cubicularios pueros, aliosq;

mi-

ministros & satellites, more regio habet, & qui inter eos eminent, Cancellarium specialem, atque Mareschalcum. Quorum ille, judiciis spiritualibus, quæ ad curiam Archiepiscopi devolvuntur, cum authoritate præest: hic, cum in publicum Princeps prodit, baculum seu virgam illi præferre, sicut Regibus ipsis præferri in Estonia mos est; & aulam ipsius totam ipse moderatur. In metropolitana itaque Gnesnensi Ecclesia, Divi Adalberti, Archiepiscopi olim loci illius, honorantur reliquiæ, sepulchro in medio templi pulcherrime exstructo; pro quibus asservandis, Serenif-

simus Rex Sigismundus III. tumbam argenteam donavit precii haud contemnendi ; cum & antea cistæ argenteæ inclusæ fuissent , sed non ita affabre exstructæ. Habetque sanè templum illud inæstimabilem thesaurum in vasis aureis, argenteis, & gemmatis, quæ veteres Principes & Archiepiscopi ~~Poloni~~ legis legarunt ; & ~~super~~ defunctus Henricus Firlei , præter alia vasa & vestes pretiosas, quas Ecclesiæ illi donavit, dedit etiam tiaram suam Episcopalem , viginti quatuor millibus florenorum æstimatam. Cætera oppida satrapia Posnaniensis sunt , Costenum , Uschoyia , Slupcia , Pysdra ,
Co-

Coninum, Kcina, Kazimiri-
ria, Naclum, Curnicum, quæ
& muris exornata sunt, &
non infrequentia habentur:
reliqua verò omnia sine ullis
mœnibus sunt, & nec nisi
lignis ædificiis constant,
præter templa, & castella,
sive arces adjunctas, aut mo-
nasteria Abbatiarum præpin-
guum ~~est~~, Landen-
se, Obrense, ~~Tubinense~~,
Blesoviense, Uongroecen-
se, Paradisense, Mogilnen-
se, Tremesnense, Præmen-
tense, & reliqua Ordinum
mendicantium. Senatores
verò hujus satrapia sunt, Ar-
chiepiscopus Gnesnensis, E-
piscopus Posnaniensis, Pala-
tinus Posnaniensis, & Castel-

lani septem, Posnaniensis, Medirecensis, Rogosnensis, Stemensis, Præmentensis, Criviniensis & Santocensis. Sunt & officiales tam terrestres, quam castrenses; præfectique civitatum partim cum jurisdictione, partim sine jurisdictione, ut in omnibus regni provinciis habere mos est. Posnaniensis nihilominus præfectus, hanc prærogativam habet, ut Generalis Majoris Poloniæ dicatur, & in aliquot districtibus suam jurisdictionem exercent.

CALISSIUM urbs ad fluvium Przosna inter paludes sita: muro latericio, cum turribus, cincta, aliquot

quot religiosorum monaste-
ria & templum Canonico-
rum habet; itemque Colle-
gium Societatis JESU sum-
ptuosissimum, quod Stanis-
laus Karncovius Archiepis-
copus olim Gnesnensis, vir
rerum civilium cognitione,
cum eruditione eximia, tum
prudentia, integritate, a-
liisque ~~virtutibus~~, in Repub.
clarus, suis ~~rebus~~ ex-
fluxit, & inibi sepeliri volu-
it. Regio, sicut & tota Major
Polonia, frugibus, piscibus,
& pecoribus abundans est;
minoribusque oppidis ad-
modum frequens, quorum
præcipua sunt, Stayum, Co-
lum, Cosminum, Dobra,
Grabovia, Opatoyecia, Ple-
sovia,

fovia, Odolanovia cum arce
 in paludibus sita, & Chocia,
 in qua nuper Reverendissi-
 mus Episcopus Cracoviensis
 Andreas Lipski, Ecclesiam
 Collegiatam & Præpositum
 infulatum, sumptu ingenti
 fundavit. Haud procul in-
 de conspicitur Goluchovia,
 arx Comitum à Lesno ~~re-~~ re-
 centiori architectura ~~exstru-~~ exstru-
 cta: item ~~ex~~ parte ab alia
 Crotosinum cum horto pul-
 cherrimo Comitum Rozra-
 zoviorum, & oppidum Bo-
 rek, imagine miraculosa B.
 Mariæ percelebre; ingens e-
 nim è tota Polonia eo homi-
 num devotorum concursus
 fieri solet, qui singularem ibi
 numinis fauorem experiun-
 tur.

tur. Est & Olobocum duobus miliaribus à Calissio, monasterium Monialium prædices, & pulchre in modum castelli ædificatum. Habet autem satrapia hæc Palatinum proprium, & Castellanos sex, Calissensem, Gnesnensem, Landensem, Nacensem, Biechoviensem & ~~Carnensem~~.

SIRADIA ad Vartam fluvium posita, in quatuor territoria satrapiam suam dividit; in Siradiense videlicet, Schadkoviense, Radomscense & Petricoviense. Habetque præter Palatinum, Castellanos quatuor, Siradiensem, Rospirensensem, Spicimiriensem & Conariensem :
oppi-

oppida verò præcipua, Vidaviam, Vartam, Pabianice, Lascum, ubi olim Joannes Lascus Archiepiscopus Gnesnensis, hæres comitatus illius, Præpositum infultatum ditissimè fundaverat: auxerunt autem Ecclesiæ suppellectilem, illustres illius fratres, collatis amplissimis donariis. ~~S~~ ~~icutem~~ miliaribus ~~de~~, est Petricovia, orbs non inelegans, in qua Regni Tribunal, seu Parliamentum, singulis annis celebratur; & aliquot stadiis inde Byki, arx Baronum ejusdem cognominis, pulcherrimè exstructa. Est & Abbatia insignis Vitoviensis in proximo: & paulò remotius Itali-

Italicæ architecturæ palatium Crusinense.

Huic Palatinatui adjacet Terra Vielunensis, quæ proprios magistratus habet & Castellatum ; dividiturque in territoria, Velunense & Ostressoviense ; quæ aliquot oppida in se (præcipuè Boleslaye Nam cum arce munitissima) atque pagos infinitos. Ipsa uero Velunia pulchras domos latericias habet, & templum Canonico-rum fabricæ antiquæ, itemque monasteria aliquot elegantia : sed quæ omnia superat illud Zloczoviense F F. Minorum de Observantia.

R A V E N S I S satrapia
habet Palatinum & Castella-
nos

nos tres, (in tot enim territoria dividitur) Ravensem, Sochacioviensem & Gostinensem. Oppida præcipua sunt, Rava, ligneis quidem ædificiis constans, sed populata satis, arcem muratam habet, in qua proventuum è bonis Regiis, solutioni militum, quarta pars deponitur: sic enim Reges superiores voluerunt, ut assiduæ in Podolia, contra barbarorum excursions, excubiæ fierent. In eadem arce communissimè asservantur captivi hostes patriæ, si sunt personæ honoratiores: qualis nostra ætate ibi fuit, filius naturalis Caroli Regis Sueciæ, bello Lyonico cum aliquot legionum

num Præfectis captus; & nuper Baudisius, Gustavi Regis Sueciæ militum Tribunus, itemque Stressius, Taißius, & alii, alarum ductores, bello Prussico capti. Collegium hic studiosorum frequentissimum Societatis Jesu clerici habent. Sed longè populosius est Lovicium, residentia Archiepiscopi Gnesnensis, quinque miliaribus Rava distans. Nundinæ quotannis ibi fiunt celebres, unde cives quoque mercaturæ addicti. Arx Archiepiscopalis in mediis paludibus sita, pulchra ædificia habet, itidemque Canonici & cives nonnulli: Ecclesia namque Collegiata ibi est, satis argento

gento & vestibus sacris dives: similiter monasteria & templa alia. In agro Lovicien- si nobilium avicularum quæ Sniegulæ vocantur (quasi ni- vales aves dixeris, ut Crome- rus author est: quod non nisi sub hyemem excipiantur, & cum hyeme simul dispareant) famosa est captura: alibi eas conspici aut ~~capere~~ negant in- colæ loci illius. Volboria quoque, Cujaviensis Episcopi residentia, palatium pul- chrum ad aquas situm habet, & oppidum ipsum habitato- ribus plenum: est etiam ali- cujus notæ Gombinum, So- chaciovia, Gostininum (no- bilitatum carcere Demetrii Suiscii Magni Ducis Mosco- viae,

viæ , qui ibi in arce longo tempore asservabatur, & tandem pedore consumptus vitam expiravit) Squernevicia, haud inelegans palatium Archiepiscopi Gnesnensis continens; Biala, Chelmenfis Antistitis ditio, unde conspicitur Radzejovia, ejusdem cognominis Palatini Lenciciensis arx pulcherrima, hortos, fontes, & pomaria venissima habens.

Tum Viasdum oppidum arcis elegantia conspicuum, quasi ad lævam Ravæ civitatis positum. Ravensi vero satrapia vicina est **LEN-
C I E N S I S**, in tria similiter prout & illa territoria divisa, Lenciciense videlicet,

Brezinense, & Orloviense. Præterque Palatinum quatuor Castellanos habet, qui ad Senatum Regni spectant, Lenciciensem, Brezinensem, Inovlodensem & Conariensem. Præcipua districtus urbs Lencicia, in paludibus sita, templum Canonorum longè extrâ urbem in loco ~~sempiternè~~ inæspugnabili habet, si eum vel levis ars architectonica juvisset, ipsa nundinis celebris, & comitiis nobilitatis illius palatinatus, qui ibi sua judicia peragunt. Est & Piontkum ab una, atque Uniejovia parte ab altera, civitates Archiepiscopi Gnesnensis non contemnendæ, in quarum posteriore

riore arx ad Vartam affabre facta conspicitur : in priore autem Monasterium F F. S. Pauli primi Eremitæ.

Sequitur Cujavia, in duos Palatinatus divisa, Brestensem nimirum & Juniuladislayensem ; regio frumenti, pecoris & piscium ferax ; lacus etenim innumeros habet, eosque piscosos valde, quos inter præcipuum locum Goplus habet, quinque millia patens in longum, semis in latum. Et B R E S T E N S I S quidem satrapia, unum Palatinum, tres verò Castellanos habet, Brestensem videlicet, Crusuiciensem & Covaliensem ; territoria autem

quatuor, Brestense, Crusvi-
ciense, Covaliense & Præde-
cense. In Brestensi, Vla-
dislavia est, sedes & oppidum
Episcopi Cujaviensis & Po-
meraniæ, templum Cathe-
drale, veteris quidem fabri-
cæ, sed varia suppellectili, ac
præcipuè vasis argenteis di-
tissimum habens. Circa, do-
mus Canonicorum, schola
& Seminarium; arx verò ipsa
ad confluentem Vistulæ sita,
sicut & oppidum, domus la-
tericias complectens. In co-
dem littore conspicitur Nisa-
via tota murata, nec valdè
longè Raciensum, arce pul-
cherrima exornatum; item
Radziejovia, Sluzevia, atque
Breste ipsum, vallo, muris,
&

& fossa cinctum, latericiumque domibus interjectu trabium exornatum. Regio hæc, ferendæ segeti habiles campos ostendit, omniumque frugum copiam habet, quæ non modo in domesticos usus suppetant, verum etiam Dantiscum ad nobilem illum mercatorem secundis annibus devehuntur.

Eodem modo **JUNIVLADISLAVPENSIS** satrapia tria territoria complectitur Bydgostense, Bobrounicense & Junivladislaviense, quod statim à Goplo lacu & oppido Crusuicia, usque ad Vistulam & fines Pomeraniæ extenditur, habetque complura oppida & villas

villas , quamvis ligneas omnes : & præter Palatinum , tres ad Consilium Regium Castellanos mittit, Junivladi-slaviensem, Bydgoſtensem & Conariensem. Cruſuicia, quæ ad Brestensem palatinum spectat & in Junivladislaviensis satrapiaë finibus posita est, habet templum extr. oppidum S. Petri ~~et~~ quadrato lapide extr. ~~et~~ cum collegio 24° Canoniorum , & arcem latericiam in insula lacus Goplensis , in qua olim Regem Popielium divina ultione permittente, mures devorarent , quod plurimos consanguineos suos, regnandi cupiditate, veneno in convivio sustulisset. Bydgoſtia

stia est civitas murata, Collegio Clericorum Societatis JESU nobilitata, habetque maximam copiam Sulmonum, sicut & Pacostia rhombuûm. Sunt & alia ibidem non contemnenda loca, populationesque bonæ, ut Gnieucovia, Vratislavia, Solecia, Dibeovia atque Strelce, ubi Monasterium etiam Majoris Poloniæ ditissimum monasterium habetur.

POLONIA MI-
NOR.

TAm in longum, quam in latum, quinquaginta ferè millaria Germanica, Minor Polonia habet, & in tres communissimè satrapias seu Palatinatus dividitur, Cracoviensem, Sandomiriensem & Lublincensem, hoc ipso ordine, quo nunc sunt enumerati, versus Aquilonem & ortum æstivum sitos. Et à septentrione quidem Masoviæ atque Podlachiaë tractui, ab occidente Majori Poloniaë, ab ortu Russiaë, à meridie verò Ungariaë & Silesiaë finitima est. Quoque propius
acce-

accedit ad fines Ungariæ, hoc magis montana est & sylvestris : quo longius autem inde recedit, eo lenius declivis est, magisque culta, & meliore gleba. Tametsi in meditullio quoque Sendomiriensis terra aliqua ex parte leniter montosa, seu verius clivosa apparet. Uno Calvo monasterio excepto, in quo manasterium Benedictinorum est, S. Crucis nomine dignoque celebres; tum aliud ad radices ejus, duobus milliariibus inde S. Catharinæ, FF. Minorum de Observantia.

C R A C O V I E N S I S
Palatinatus, præter suos quatuor districtus (Cracoviensem, videlicet, qui duo territoria

toria complectitur, Xianzen-
 se & Prossoyiense, Lelovi-
 ensem, Bieensem & Sande-
 censem, in quos dividitur,)
 etiam tres Ducatus in se
 continet, Osvecimensem,
 Zatoriensem, Severiensem,
 qui partes sunt Silesiæ, &
 Comitatum Scepusiensem,
 qui est pars Ungariæ, tri-
 decim oppida continens, inter
 quæ Luboulia præcipuum
 locum sibi vendicat, arcem
 munitissimam, & in ea per-
 petuas excubias habens; Po-
 dolinecia quoque Collegio
 Piarum Scholarum percele-
 bris. Reliqui verò omnes
 hujus satrapiaë districtus, tres
 & nonaginta populationes,
 præter pagos & villas conti-
 nent,

nent, templis, monasteriis,
& castellis exornatas. Ac
præter istas, sunt etiam arces
in editioribus locis & rupi-
bus extructæ, Melstinum,
Rabstinum, Tencinum, Lan-
discorona, Moravica, Xian-
sia, Ogodenecia, Lipove-
cia, Ociecium, Visnice, Pil-
cia, Sorstenum, Bobreck,
Spitkewice, Soben, & cæte-
ra. Sed sunt & monasteria
ad munitionem pariter &
commoditatem habitatorum
exædificata, & vicis pagisue
non longè distantibus fre-
quentata, Tinecense, Mo-
gilense, Bielanense, Calva-
riæ, Miechoviense, Sielece-
se, Visnicense, Siriciense,
Hebdoviense, Alyernense,
Sta-

Stanantecense, Andreoviense, Preroviense, Gidlense, Mstoviense & Czenstochoviense. **CRACOVIA**, caput provinciæ, & regni totius Metropolis, posita longitudinis gradu 42 latitud. 50 quæ cum ædificiorum privatorum juxta ac publicorum splendore atque munitione, tum rerum omnium advictum cultumque corporis pertinentiam, & mercium exoticarum copia, hominumque frequentia & civilitate facile cum claris Germaniæ Italiæque urbibus comparari potest. Habet adjuncta sibi duo oppida, à meridie Cazimiriam, à septentrione Clepardiam, arcem verò in rupe

rupe quasi medium Vistulæ
imminentem, & magnificis
ædificiis exornatum. Ibidem-
que Basilicam S. Stanislai, in
qua ejus sepulchrum nuper à
Martino Szyscovichio loci Epif-
copo sumptuosissimè restau-
ratum est; cum etiam antea
tumbam argenteam multaque
aurea vasa cultui divino sa-
crata habuerit: sed ea longè
auxit piorum Regum, è Ja-
gellonica pro sapia liberalitas,
tum Sigismundi III ejusq;
filii Vladislai IV pietas, Si-
gismundusque Senior præter
donaria alia in crucibus au-
reis & vestibus gemmatis
oblata, argenteum altare,
ad Divi sepulchrum erexit;
ejusque deinde filia, Anna
Regis

Regis Stephani uxor, aliud argenteum altare in capella Annunciatae Virginis, ubi Regum sepultura est, patris sui Manes venerata, statuit: tectoque deaurato Oratorium illud condecoravit. Taceo hic tot Reliquias Sanctorum, auro, argento, gemmisque pretiosissimis exornatas; taceo cruces lapidibus & margaritis laeentes, quae tot millibus aureorum aestimantur; taceo mitras Episcopales, casulas & pluvialia ex ipsissimis gemmis factas cum haec pretium ferè omne superent, faciantque eo majorem stuporem mirantibus, quo magis considerantur & diligentius inspiciuntur. Hoc dicam;

cam, quod ditissimè etiam in Europa provisus Ecclesiis cum hac nostra commune non est. quod in ea videlicet perpetuò cantetur, & nusquam silentium fiat, sacerdotibus in certas classes ob id dispositis, qui per totam noctem psallunt. Cumque centum circiter singulis diebus in ea sacrificia peragantur, octo Missæ ordinariæ cantantur à sacrorum mystis, & ex eis duæ concentibus Musicis. Episcopus ipse, tredecim civitatum dominus est, & Ducatus Severiensis supremus Princeps. Capitulum, quod 36 Canonicis constat, cum reliquis inferiores ordinis sacerdotibus, tantundem in rediti-

ditibus, quantum & Episcopus, habent. Omitto hic alias quinque Ecclesias tam in arce, quam in urbe sitas, quæ proprios Canonicos & Capitula sua habent. Omitto Monasteria ditissima, & parœcias urbis, inter quas principem locum tenet illa in Circulo Cracoviensi, Beatæ Mariæ Virginis, quæ Archiepiscopatum habet, & ob Cleri numerositatem similiter prout & in arce, totis noctibus assiduo laudes divinas concinit. Venio ad Academiam, eruditorum omnis generis fertilissimam officinam, quæ totius Sarmatiæ sidus lucidissimum est, pariter ut olim Græciæ oculus Athenarum.

Athenæ. Hæc in uniuersum undecim collegia habet. Collegium majus in quo Theologi, Collegium minus in quo Philosophi, & Collegium Iurisperitorum, in quo ejus artis Professores habitant & prælegunt. Medici enim quia communissimè uxorati sunt, extra collegium manent, quisque in domo propria. Bursa Iurisperitorum seu Collegium Dlugosianum, in quo Astrææ candidati manent. Collegium pauperum seu Bursa Jagellonica, Collegium Philosophorum seu Bursa Noscoviana, Collegium Hierusalem seu Bursa Olesniciana, collegium Zisinianum noviter erectum,

Etum, collegium Staringilianum, Smiescovicianum & Collegium seu Classis artium humaniorum. His adjungi possunt 14. scholæ Grammaticæ, sparsæ per urbem, in quibus alias etiam superiores artes Academiae Magistri docent, sub uno capite Magnifico Academiae Rectore, singulæque Facultates, ceteris legibus suos regunt, & studium magna sedulitate dirigunt ita, ut nullus fere Ecclesiasticæ aut Politicæ dignitatis ordo sit, in quo non reperiantur, qui in Alma hac universitate exercitati non fuerint. Faxit immortalis Deus, ut florentissimæ Academiae gloria, quæ tam multorum

torum in se amorem, variis exercita ærumnis, convertit, & pietatem excitat, nulla aut fortunæ, aut invidiæ vi unquam collabescat. Sunt & in Monasteriis Religiosorum Mendicantium studia tam Philosophiæ quam Theologiæ florentissima, apud Augustinianos, in Monasterio S. Catherinæ, apud Franciscanos, tam Conventuales, quam de Observantia, apud Carmelitas Discalceatos in suburbano, apud Ignatianos, ad Sanct. Petrum Majorem, apud professos Sanct. Pauli Primi Eremitæ, in Rupella, atque alibi apud alios. sed maximè apud Dominicanos ad ædem S. S. Trini-

tatis, qui antiquitus eruditione simul & vitæ integritate excelluerunt, & etiamnum habent prælectores viros omnijudicio doctissimos, & unà verbi Dei prædicatores celeberrimos. Sed & corpora sanctorum quiescunt in hac urbe plurima, ac præcipuè quæ miraculis clarent sunt, S. Stanislai, S. Prandothæ, S. Joan. Grothij in arce, S. Hycianthi & Iuonis Episcopi apud Sodales Dominicanos, S. Isaiaë Confessoris apud Augustinianos Eremitas, S. Stanislai Cazimiriensis apud Canonicos Regulares, S. Simonis Lipnicæ apud Minoritas, de Observantia qui omnem ætatem suam,

suam, tam in seculari, quam monastica vita, magna puritate & innocentia peregit, ita ut cunctis exemplo esset. Sanctus quoque Joannes Cantius Academicus, vir uti eximia vitæ sanctimonia, sic & præstanti excellens doctrina apud S. Annam quiescit: & cum illo plurimi pietate insignes viri, Antonius Anapachaniæ, Rochus Posnaniensis, Simon Halicius, aliique plures alibi, morum suavitate, & vitæ inculpatæ innocentia celebres, ut Stanislaus Kokoszka, Bartholomæus Bontkovius. Ioannes Vielicius, Sebastianus Nucerinus, sed principaliter apud S. Marcum B. Michaël

Gedrucus. Reliqui, quorum præter summam vitæ integritatem, doctrina quoque varia & recondita fuit, sunt scripti in libro vitæ. Sunt & confraternitates piorum hominum in hac urbe celeberrimæ quæ solemnioribus festiuitatibus juxta veterem ritum diversis coloribus in processionibus vestiuntur. videlicet Confraternitas Rosarij colore rubro, Confraternitas Misericordiæ colore viridi, Confraternitas Scapularis colore cœruleo, Compassionis Christi colore nigro, Confraternitas Italorum colore niveo, Confraternitas Corporis Christi colore niveo,
cum

cum caputiis rubris, Confraternitas Sanct. Sophiae colore albo nitido. Confraternitas Sanct. Annæ albo obscuro, Confraternitas, Sanct. Monicæ colore lazuro &c. Sed nos, facta obiter religiosæ pietatis mentione, quæ ad eandem normam in omnibus Poloniæ urbibus servatur, ad reliquam hujus nobilissimæ satrapiae descriptionem procedamus. Habet itaque illa præter Episcopum, Castellanium, & Palatinum, Crac. alios quatuor Senatores ad Consilium Reipubl. pertinentes, Castellanium nimirum Voinicensem, O-

succimensem , Sandecen-
 sem & Biecensem ; Præter-
 que alios magistratus terre-
 stres, & castrenses, (quos in-
 ter Generalis Præfectus Cra-
 coviensis est primarius cu-
 stos ac defensor, non tantum
 arcis regiæ, in qua corona
 asservatur, verum etiam pa-
 cis atque tranquillitatis pu-
 blicæ. Unde jurisdictionem
 habet latè patentem, non
 modo in agrestes & oppida-
 nos, verum etiam in eque-
 stris ordinis homines) Mag-
 num Procuratorem Craco-
 viensem numerat, qui sar-
 torum tectorum arcis, &
 reddituum Principis curam
 habet. Arxque ipsa Crac.
 peculiariter decem custodes
 habet,

habet, qui Burgrabii sum-
pto à Germanis vocabulo ap-
pellantur: pacisq̄ue juxta ac
belli tempore, nocturnas at-
que etiam diurnas, quando
opus est, excubias per se, vel
per ministros suos servant;
debentq̄ue omnes nobiles ef-
se. Nec est prætereundum,
quod præ omnibus Regni
Poloniæ satrapiis, una Sen-
domiriensi excepta, huic so-
li omnia metalla fossilq̄ue
contigit possidere: plumbi
& argenti, apud Ilcusiam,
Slavcoviam Severiam &
Novagoram: æris atque au-
ri, ad Novotargum & in
montanis circa Sandeciam:
salis metallici instar ingenti-
um saxorum, apud Bochnam

& Veliscam : marmoris
 omnis coloris apud Seleci-
 am , Carmelitarum Discal-
 ceatorum Eremitorium : ni-
 tri apud Visliciam ; vitrioli
 apud Beciam, cupri & carbo-
 num ad ignem fovendum ,
 apud Tencinum : chalibis
 apud Podoleneciam : ferri
 vero simplicis , & vasorum
 vitreorum officinas , apud
 Olstiniam, tum & alijs com-
 pluribus in locis. Quæ uni-
 versa quamvis , sed in sub-
 montana regione potissi-
 mum , hortis haud incultis ,
 (ut hic de suburbanis Cra-
 coviensibus taceam) & po-
 mariis fructuosissimis refer-
 ta sunt , in quibus castane-
 as , mora , cotonea , ficus
 amy-

amygdalas, pepones, melopepones, herbasque ac flores omnis generis, Italiae delicias reperias. Et in primis CREPICIS horum ut vulgo dicunt Italicum cultissimum videbis: itemque palatium laquearibus deauratis, recentis architecturae, tum quoque monasterium & templum Canoniorum Regularium, sumptu & cura excellentissimi olim viri, & cujus nomen famaue nec vetustate obrui, nec oblivione deleri poterit, Nicolai Volscij Regni Poloniae Supremi Marschalci, exstructum. Et in vicinia castelli, vivarium diversorum animalium
am-

amplissimum, in quo nostris temporibus, præter castores, capras, damas & danielos, mille sexcenti solummodo cervi ipsi numerabantur. Ejusdem illustrissimi viri studio & magnificentia CLOBUCII, templum & monasterium, similiter Canonorum Regularium, & palatium per ætas affabre factum, & hortus ut dicunt Valicus conspicitur. Sequitur Czenstochia; oppidum quidem, bona cerevisia, quæ non tantum per Poloniam, sed etiam per vicinas Imperii Germanici, provincias distrahitur, percelebre. Monasterium verò extra oppidum

dum in Claro monte situm, egregieque nunc restauratum & munitum, B. Virginis miraculosa imagine, à S. Luca Euangelista depicta, fere toti Christianitati notum. Solent enim eò, è longissimis partibus Europæ, devoti homines venire, aut saltem donaria sua mittere, difficultatibus aliquibus impediti. Hinc thesauros ibi ingentes in gemmis, auro, argento, & vestibus sacris videbis, Religiosorumque inibi degentium, S. Pauli primi Eremitæ, frequentiam non contemnendam. In proximo templum S. Apolloniæ, & turris conspicitur: atque inde FF. Dominicanorum

rum residentia Gidlenfis, itidem B. Virginis imaguncula miraculosa percelebris ubi & Carthusia noviter extracta est. Ad confluenta deinde Vartæ, oppidum Mstovia, Canonorum Regularium, ditio amplissima, qui Præpositum infulatum loco Abbatis habent; & ad manum dextram inter Sylvas, arx in scopulo eminentissimo Olstina, Tum procedendo versus ortum æstivum, S. Annæ templum Prioviæ, sub cura FF. Minorum de Observantia, piorum hominum assiduis peregrinationibus famosissimum. Ad fluvium verò Pilciam, Novopolia, nidus Koniecpolski;

polsciorum, cum arce elegantissima, & castellum Potok, conspicuum, ejusdem familiae amoenissima possessio. Lelovia deinde sequitur, territorii caput, & muro vetusto permunita. Hinc Pilcia, Zbaravii Ducis ditio, templum Canonorum in oppido habens, in monte verò munitissimum propugnaculum, ad præsentem Geometriam ad mensum; intus palatium superbissimum, & hortus more Italico excultus. Inde versus meridiem eundo, primum occurrit Ogrodencia, in scopulo arx DD. Firleorum vetustissima; deinde oppidis aliquot ignobilibus

bus interjectis, Severia caput amplissimi cognominis ducatus, arcem habet satis munitam in insula unius latissimi stagni, & aliam Lipoveciæ in scopulo eminenti, famosam carceribus insolentioris Cleri Diœcesis Cracoviensis. Cum enim Episcopus Cracoviensis supremus Princeps sit Ducatus Severiensis, qui aliquot oppida continet, Lipoveciam inter illa, tanquam viciniorum urbi Crac. ubi communissime iudicia peraguntur, incarcerationis licentiosis Clericis antiquitus deputavit. In eodem ducatu est Slaucovia fodinis argenteis percelebris, ac ob id multum
Epi-

Episcopis Cracoviensibus amata. Vicina illi Ilcussia urbs regia itidem plumbi atque argentifodinis dives, & famosa, cives habet, ut in luxu plus nimium superbos, sed ad devotionem & pietatem nihilominus pronos, & benè moribus politos, urbem ipsam mœnibus cinctam, & domus pulchrè è laterculis factas: panis hic semper optimus & caro bubula, ut etiam Cracoviam ipsam superent, à qua vix quinque milliaribus distant. Quo spacio videbis tot castella, tot monasteria, totque palatia nobilium, sacerdotum, mercatorum, & in primis Tencinum, in monte eminentif-

tissimo situm , arcem pulcherrimam Comitum ab illa cognomen suum derivantium , originem verò à Lecho ipso , gentis Polonæ authore : deinde ad sinistram Piescovam scalam , inter sylvas arcem in rupe prærupta sitam. Itemque Ociecium , arcem simili situ gaudentem , & à tergo quasi Rabstinam , Ilcussiam imminentem. Versus arcem Cracoviam procedendo , Moraviciam , Baliarios , Midnicos , palatia pulcherrima . & ante ipsam jam urbem Voliam castellum elegantissimum , industria Italorum opificum exstructum. Tum denique in suburbano , Lobzovia , palatium

um sumptuosissimum regium, & hortus undequaque cultissimus. Ad occidentem urbis, uno milliari conspicitur in monte eminentissimo Argentineo nuncupato, Patrum Camaldulensium Eremitorium, prædicti viri excellentissimi Nicolai Volscii sumptibus magnificentissime constructum, ubi est quod viator miretur, cuius sint omnia ad amissim, juxta proportionem geometricas in fabricando observata. Medio quasi milliari inde Tincium, Benedictinorum ad Vistulæ præterlabentis littus monasterium, Abbatem quinque civitatum, & centum villarum Dominum ha-

bens, qui est perpetuus Canonicius Cracoviensis. Et pergendo ad confinia Silesiæ, palatium Spitcoviense ad ejusdem Vistulæ confluvium occurrit: deinde arx Bobrencensis, in ducatu Osuecimensi, ut ipsam Osuecimiam inter paludes sitam omittam) Inque ducatu Zatorienfi, palatium Oficcense haud indecorè permunitum. Similiter in Comitatu Zivcensi, Monasterium Canoniorum Regularium, & palatium pulcherrimum in Sucha. Arx deinde Landiscoronensis in rupe excelsa, per tot milliaria undique conspicitur; tum in ditione illius, Mons calvariaë, ab
illu-

illustri olim viro Nicolao Zebridovio Palatino Cracoviensi appellatus, inque ejus hæreditario fundo à viris religiosis, piorum devotioni locus delectus, observata omni similitudine situs, cum situ urbis Hierosolymitanæ, in qua Christus Dominus operatus est salutem nostram. Ergo collibus impositis suis cognominibus, oratoria sparsim per campos pulcherrima extruxit: in monte verò ipso Calvariæ, monasterium sumptuosissimum FF. de Observantia erexit: impetrata à Summo Pontifice gratia, quo à peregrinantibus ea loca licitè visitari possint. Fitque eo

maximus hominum concur-
 sus , non è Polonia tantum,
 aut vicinioribus locis, sed ex
 Ungaria , Transylvania, Si-
 lesia , Moravia : aliisque re-
 motioribus populis. Ab alia
 parte urbis Cracoviensis, est
 Abbatia dives , monasteri-
 umque Cisterciensium satis
 munitum & pulcherrimum
 Claretumbæ seu Mogilansæ.
 Et aliud ex opposito ferè, Vi-
 stula tantummodo superata ,
 Staniontecense , Monialium
 D. Claræ. Tum in Sylvis
 palatium regium Niepolo-
 micense , venationes diver-
 sarum ferarum & hortu ex-
 cultum habens. Et sylvis
 superatis quarto ab urbe mil-
 liari , aut quinto , Præmon-
 stra-

stratensium Abbatia Hebdo-
viensis. In Submontanam
verò regionem vergens, Ve-
liska civitas salis metallici fo-
dinis nota per Europam,
vel ex foliis Rhetici Mathe-
matici celeberrimi descrip-
tione: itemque Bochnia,
æmula Veliskæ, iisdem
fossilibus abundans. A cu-
jus latere dextro versus Un-
gariam, primo conspicitur
Dobcicia, civitas cum arce:
deinde Sciricium intra mon-
tes, Cisterciensium Ab-
batia non contemnenda. Et
versus ortum in Visnicia,
Comitis Lubomirscii, Cra-
couiensis Palatini, arx mu-
nitissima, & PP. Discalcea-
torum in uno monte vicino

Eremitorium : utraque modernæ architecturæ , excellentissimas picturas diversaq; marmora , & artificiosos in hortis aquæductus continens. Omitto oppida ignobilia , & veteris fabricæ arces , omitto villas & domus nobilium affabre factas , cum non in urbibus modò , sed etiam in villis , lautius nunc & quodammodo magnificentius habitare nostri homines studeant , præcipuè autem in satrapia Cracoviensi , quæ & Germaniæ vicinior aliis est , & Italos mercatores atque opifices , quorum opera & industria in ædificando utitur , complures semper habet. Sande-

decia itaque in submontana
hac regione, civilitate
alias circumvicinas populati-
ones superat, quæ & Ab-
batem Præmonstratensium
monachorum, & Ecclesiam
Collegiatam habet: & ho-
mines Mercurio deditos, non
pigros aut agrestes uti com-
muniter fiunt montani o-
mnino, sed politos, indu-
strios, & negociis suis in-
tentos. Urbs muro cincta
ad ripam Dunajecii in loco
amœnissimo, quasi uno
milliari in prospectu veterem
Sandeciam habet, ubi mo-
niales Præmonstratenses di-
tissimum tota Polonia mo-
nasterium incolunt. Quin-
que milliariibus inde Biécia

E 5 urbs

urbs pulchra & loco munito
 sita , sui territorii , prout
 & Sandecia caput ; tandem
 Tucholia , Zmigrodum ,
 Dembovecia Ducla , & Tar-
 novia , Ecclesia collegiata
 marmoribus perpolitis con-
 spicua , tum muris ædificiis-
 que urbis , atque extra pau-
 lō in monte eminenti arce
 perinsignis , cui vivarium
 amplissimum adjunctum
 conspicitur. Est hic in sub-
 urbano FF. Minorum de
 Observantia & Monialium
 D. Benedicti haud inelegans,
 & in templo Canonorum ,
 sepultura Tarnoviorum Co-
 mitum & Ioannis ultimi Du-
 cis Ostrogii variè marmori-
 bus exornata & tota sanè Phi-
 dio

dio opere sculpta. Ad septentrionem itaque procedendo, inter nobiliora oppida hujus Palatinatus censentur esse Opatovecia, Cosicia, Prosovia, Miechovia militum sepulchri Christi ditio, qui in ea monasterium multis possessionibus ditatum habent, Præposito infulato superiori utentes. Xiansia, monasterium Augustinianorum & palatium marmoribus pulcherrime variegatum extra septa oppidi habet. Andreovia Abbatia prædives, & oppidum non contemnendum. Scarbimitia frugum dives, & Collegio Canoniorum honorata; Chroberscum arx pul-

pulchra Marchionis Misco-
vii , atque ejusdem civitas
Pinczovia palatium superbis-
simum continens , in quo
maximè balneum à poëtis
celebratur. Terra abundat
lapide vivo pro fabricis ex-
struendis apto , & agros per
totum fertilissimos habet.

Sed jam transeamus in
SENDOMIRIENSEM Pa-
latinatum , qui in octo terri-
toria dividitur , Sendomiri-
ense videlicet , Radomense,
Stenzicense , Corcinense ,
Vislicienne , Chencinense ,
Opocinense & Pilsnense. Ha-
betque Senatores ad Consi-
lium Reipub. spectantes nu-
mero novem. Palatinum
in primis , tandem Castella-
nos

nos sequentes, Sendomiriensem, Visliciensem, Radomiensem, Zawichostensem, Zarnoviensem, Malogostensem, Polanecensem & Cechoviensem. Abundat metallis, auri, argenti, æris, & lazurii apud Kielcios; plumbi & argenti apud Chenciniam: ibidem marmoris nigerrimi & viridis atque rubei apud Cuno-
viam; ferri & chalybis, ad Vonchociam Bodzantinum, Sydloveciam, atque alibi passim. Sicut & pomaria fructuosa ubique reperias, sed maxime in suburbanis Sendomiriæ ipsius & Zawichosti, in quibus pirorum, malorum, prunorum, persi-

corum, ceraforum, & nucum bonitas atque varietas, certat cum Ungaricis & Italicis, Sunt & vites, quarum vuæ non insuaves sunt. præsertim si æstas & autumnus temperiem suam servant: sed vinum inde expressum acerbius, ubi defecatum est. Urbs in scopulo eminenti posita ad Vistulam, prospectum amœnissimum habet, satisque cives politos sortitur, cum magna ibi semper nobilium sit frequentia, ob assiduam jurisdictionem magistratum provinciae ibi residenti-um. Est quoq; ibi & Collegium Canonorum locupletissimum, & Collegium Clericorum Societatis JESU juven-

ventutem docentium , & Collegia Religiosorum, virorum , & arx Regia satis pulchre fabricata , in qua residet Præfectus. Secundum illam est OPATOVIA quatuor inde milliariis distans , in loco fertili & amœno sita; itidemque templo Canoniorum , viris religiosis & populi frequentia urbs insignis atque munitio. Viazdensis noviter erecta. Radomia territorii sui caput , muro cincta , templum Minoritarum , inter alia , pulcherrimum habet. Oppidum Jedlinskio dictum Gymnasium Academicum celebre & templum affabre extractum. Tarlovia quoque tem-

templum inter novas fabricas magnificentissimum. Solecia ad Vistulam sita, arcem à Duce olim illustri, Christophoro Zbarauio restauratam, & recentiori architectura exornatam, hortoque cultissimo auctam continet. Ilza, urbs domibus latericiis elegans, Episcopi Cracoviensis est, olas pulcherrimas toti Poloniae subministrat; cui arx adjuncta veteris quidem fabricae, in loco editiori, sed pro commoditate Aulæ Episcopalis satis augustè exstructa. Ad eam pertinent Cunonia, marmoribus omnis generis & omnis coloris percelebris. Illi vicina Vonchocia, monacho-

chorum Cisterciensium Abbatia pinguis, aquisque irriguis & hortorum amœnitate læta: Habet in fundo suo lapidem pro fabrica optimum, itemque cotes, acundo ferro qui per totam Poloniam distrahuntur. Ferrum autem officinæ, passim ibi per sylvas & montes sparsæ reperiuntur, sed præcipuè in ditione Episcopi Cracoviensis, qui suam residentiam Bozentini communissimè habere solet: civitas est haud inelegans, muro & vallo septa, palatium pulchrum, & hortos Episcopi continens; estque quasi ad radices Calvi montis, quo in tota Polonia altior non invenitur.

In jugo ipso, Benedictinorum Abbatia est, celebris ligni S. Crucis veneratione: populus enim ex tota Polonia eo concurrere, & vota sua exsolvere solet, miraculorum quæ ibi patrantur fama assidua concitatus. Itidem ad radices montis celebre est monasterium S. Catherinæ, FF. Sancti Francisci de Observantia, prout & aliâ complura per circuitum sparsa. Et versus occasum procedendo, Kielciis (Ecclesia hic Collegiata pulchra & palatium Episcopale marmoribus exornatum ad Symetriam Italicam) æris & cupri, lazurique fodinæ famosæ Episcopi

pi Cracoviensis sunt : prout
Chenciniæ plumbi , argenti,
atque marmoris diversi , tri-
bus milliariis inde , Re-
gis ipsius. Arx ibi in mon-
te prærupto sita , jurisdic-
tionem in totum illum di-
strictum exercet. Sequi-
tur Malogostia titulo Ca-
stellani nota , aliaque plu-
rima ignobilia oppida : in-
ter quæ Sulovia alicuius no-
minis est, quod Abbatem Ci-
sterciensium Monachorum
habeat , dominum ali-
quot circumvicinarum civi-
tatum ; Drevicia castro an-
tiquo notabilis, sicut & Ino-
vloodia ad fluvium Pilcam si-
ta : sed vtriusque claritatem
obscurat Sidlovecia, Ducum

Radivillorum non contem-
 nendus Comitatus, & bo-
 nas piscinas, & frequentes
 ferri fodinas & sylvarum co-
 piam, & pulchra urbis ædi-
 ficia habens. Hæc in septen-
 trionaliore parte hujus satra-
 piæ, quæ quasi pro addita-
 mento Vistula superata di-
 strictum Stenzicensem ha-
 bet, in transitu verò ipso
 Secie^{lo}viensem Benedicti-
 norum Abbatiam, ad ipsam
 fluvii ripam sitam, & paulò
 superius Janoveciam, arcem
 in editiore ripa haud inele-
 gantem habentem. In Sten-
 ziciensis verò tractu, arx Vil-
 ciscensis, primum inter o-
 mnes nobilium villas, locum
 habet, quoad elegantiam
 fa-

fabricæ; reliqua omnia vetusto more, in toto illo territorio ædificata. Cum itaque per medium quasi, palatinatum Sendomiriensem, à meridie ad septentrionem Vistula decurrat, & hanc partem quæ versus occidentem est, per medium etiam mons Calvus, ab ortu in occasum secet, enumeratis notabilioribus locis quæ in parte Boreali erant, nunc ea quæ in Austrum vergunt, breviter percurramus. Ac primum ad montis ipsius radicem Slupeciam Abbatis S. Crucis oppidum haud ignobile intueamur; deinde Lagoviam Episcopi Cujaviensis civitatem, olis conficiun-

dis quæ per Poloniam distrahuntur celebrem. Hinc sequitur Racovia, nidus Arianorum, olim populosa civitas satis, & synagoga impiorum, gymnasioque inficiendæ verius, quam erudiendæ juventutis, apud suos sectatores famosa, Sed nunc expulsis publico Comitiorum decreto blasphemiam magistris tota in Catholicæ Ecclesiæ gremium gratiâ & assistentiâ divinâ revocata, & cura pietateque sanctæ memoriæ Antistitis Jacobi Zadzicii templo magnifico & circa eam Clero religioso, Conspicua.

Vicina illi Sydlovia ,
muro vetusto circumdata ,
& insuper arce itidem mu-
nita, Catholica, & quæ par-
te quasi ab una , post
multa alia oppida ignobi-
lora & villas , Pociu-
niam Cistercensium di-
tissimam Abbatiam ha-
bet ; parte verò ab alia
arcem Rytujanensem Co-
mitum Tenciniorum , &
ab illis exstructum in
sylvis Eremitorium Pa-
trum Camaldulensium ,
Sancti Romualdi sectato-
rum.

Est ibidem monaste-
rium in vicinia F F.
Sancti Pauli Primi Ere-
mitæ , Biesoviæ , quod si-
F 4 mili-

militer prædictorum Camaldulensium fundator Illustrissimus Comes Io. Tencinius Palatinus Cracoviensis, variis pro sua devotione donariis exornavit. Sequuntur alia celebriora oppida Osiecum, Stasovum, Polanecia, Paczanovia, Stobnicia, Olesnicia, Ossolinum Palatium elegans, & Monasterium Dominicanorum Climuntoviæ, atque Ecclesiam collegiatam cum Præposito insulato habens. Corczynum territorii caput, arcem loco munito inter aquas habens, & Vislicia demum, mediis in paludibus sita, ubi templum Canonorum ex lapide quadrato, & Cleri habi-
tati-

tationes bene exstructas videbis; tum infinitam multitudinem serpentum aliorumque insectilium passim, sed quæ à Pontifice Romano, ut scripturæ registratæ testantur, excommunicata, incolis minimè nocent, transportata verò, statim emoriuntur. Sborovia, arx antiqui operis, est quasi media, inter Visliciam & Corczynum, vivaria animalium amplissima, & piscinas optimas circumcirca habet. Sed ad trans Vistulanam partem hujus amplissimæ satrapix transeamus, quæ inter oppida Pilsnam territorii caput numerat, templum pulchrum & organa celeberrima ha-

bentem. Deinde Sendisoviam, Zarnoveciam, Socoloviam, Præclaviam, Zaclicynum foro pulcherrimo conspicuum, & Lezaiscum, tum templo Parochiali, militum sepulchri Domini, illustre, tum extra oppidum Monasterio F. F. Minoritarum, ad quod populi undique devotionis ergo in Beatis. Virginem, cujus imago ibi miraculosa asservatur, concurrunt, per omnes circumvicinas provincias celebre. Sunt & arces nobilium in hoc districtu non contemnendæ plurimæ, sed hæ tres præcipuæ censentur, esse Rzemienium munitissimum, Vieyiorka amœnissima,

ma, & Baranovia elegantissima. Sed quas nuper ab Ossolinio Palatino Sendomiriensi Christophoria elegantissime exstructa superat.

Tertia & ultima pars Minoris Poloniæ **LUBLINENSIS** satrapia, cui adjuncta est Tetra Lucoviensis, circiter duo millia domus nobilium habens. Et cum tota Minor Polonia unum tantum Episcopum Cracoviensem habeat, qui mille octodecim templa (inter quæ tredecim Ecclesiæ collegiatæ sunt) sua jurisdictione complectitur, idcirco Lublinensis quoque Palati-

latinatus eidem Episcopo
 subiectus existens, præter
 complures civitatum præfe-
 ctos, & varios magistratus,
 duos tantum in sua amplitu-
 dine senatores habet, Palati-
 num & Castellanum Lubli-
 nensem. Porro Lublinum
 ipsum, long. 45. fere gradu.
 lat. amplius 51 quamvis non
 adeò spaciosum sit, ita bene
 tamen exædificatum est, ut
 uix ulli totius Sarmatiæ urbi
 cesserit, vel amœnitate si-
 tus, vel cœli salubritate, vel
 fœcunditate soli, vel alia-
 rum quarumlibet rerum vi-
 tæ degendæ conducibilium,
 aut etiam ad splendorem &
 luxum pertinentium uberta-
 te. Habet templa & mona-
 ste-

steria magnificè exstructa :
habet Ecclesiam Collegia-
tam : habet Collegium Cle-
ricorum Societatis JESU fre-
quentissimum : habet ter in
annum nundinas celeberr-
mas , ad quas concurrunt
Angli , Scoti , Itali , Ger-
mani , Moscovitæ , Persæ ,
Armeni : habet Parlamen-
tum seu judicia Tribunalicia
totius Poloniæ , atque ex
eo maximam frequentiam
nobilitatis. Secundum post
eam locum tenet Cazimiria,
ad Vistulæ ripam civitas
pulcherrimè exædificata , &
satis mercatoribus abundans.
Reliquæ sunt Opolia , Cu-
rovia , Crasnicia , Levar-
tovia, Urzendovia, Lenczna,
sed

inter quæ Czemiernicos primo loco adscribemus, ob pulchritudinem palatii, ab egregio olim & excellentis prudentiæ viro D. Henrico Firlejo, Archiepiscopo Gnesnensi, magnificentissimè exstructi: tum ob amœnitatem hortorum. Quamvis & Dombrovia, eorundem DD. Firlejorum, arx non inelegans habeatur.

LITVA.

LITUANIA.

Sylvestris sanè fuit superioribus temporibus pleraque omnis Lituania, sed à Sigismundi Senioris temporibus, ad hodiernam usque diem, optimorum Regum studio, diuturnam pacem nacta, nunc ubique diligenter excolitur, frugum & leguminumque ferax, & pratis, hortis, pomariis, abundans: villis, pagis, oppidis, & castellis, recentiorisque fabricæ ædificiis, non modo in urbibus, sed etiam in prædiis refertissima. Fluvios complures, & lacus ingentes, sed
pis-

piscosos passim habes extenditurque à confinio satrapiaë Lublinensis, usque ad terminos Livoniaë in longum per nonaginta milliaria Germanica, in latum per quadraginta & amplius, à finibus Prussiaë ab occasu, ad Albæ Russiaë, (quæ ad Magnum Ducatum Lituaniaë spectat) conterminia versus ortum. Et dividitur communissimè in hos tres Palatinatus, Vilnensem, Trocensem, & Brescianensem. **VILNENSIS** satrapia seu Palatinatus primum in Magno Ducatu Lituaniaë locum tenet. Habetque Episcopum, (qui se Ducem Iuanum scribit) ita latè suam
 iuris

jurisdictionem extendentem, ut in tota Lituania atque Alba Russia, quæ tot satrapiis constat, usque ad confinia Moscoviæ, non nisi illius Vicarii seu Officiales, sacris Christianis præsent & invigilent: nullius alterius Diœcesis intervenit. Habet & Palatinum, atque Castellatum, qui ad Senatum Regni, spectant, sed Palatinus ipse quoque & urbis Vilnæ Præfectus est, exercetque jurisdictionem suam in omnes, exceptis magistratibus aliis, qui ibi suam residentiam habent. Nam & Parlamentum seu Tribunal totius Lituaniæ, prout

G

cum

cum adjacentibus sibi provinciis extenditur, ibidem celebrari mos est. Urbs magnitudine non superat Cracoviam, sed quia forum strictius habet, videtur plateas ex eo longiores ducere, à porta nimirum Rudnicensi usque ad arcem inferiorem, ubi templum Cathedrale est, & in eo corpus integrum S. Cazimiri Principis Poloniæ, fratris Germani Sigismundi Senioris, Regis olim Poloniæ sapientissimi, qui eum à Leone X. Sanctorum Catalogo inscribi curavit. Huic tanquam avo suo Serenissimus Rex Sigismundus III. tumbam argenteam nuper tria millia librarum ponderis ha-

habentem , fieri curavit, itemque altare argenteum, capellam marmoris exquisitissimi , campanam ingentem (similem Cracoviensi illi quæ à Sigismundo I. facta, nomen illius retinet) votum expugnati Smolensci, ad quam pulsandam viginti quatuor robusti homines requiruntur : & demum sub titulo & patrocinio illius, basilicam Italicæ architecturæ, Societatis J E S U Clericis, in medio urbis foro , magnificentissimè erexit. Quæ prædicta Societas, Collegium studiosorum à Rege Stephano fundatam in platea Castrensi superbè ædificatum ad D. Joannis templum.

Parochiale possidet, novitiatum verò in alio loco habet. Collegium istud sub titulo Universitatis erectum est à Gregorio XIII Anno 1579, urgente in primis fundatore Valeriano Episcopo Vilnensi, & Stephano Rege, aliisque viris piis, de quo vide Albertum Kojlovicium Societ. JESU Theol: ejusdem universitatis Pro-cancellarium, in Miscellaneis rerum ad Statum Ecclesiasticum in Mag. Duc. Lit. pertinentium. Theologiam hic profitentur sex Professores, septimus linguam sacram; Philosophiam quinque; Jus utrumque quatuor. Humaniores litteras septem.

Arces in hac urbe Regia duæ sunt, superior vetusti operis & planè jam desolata: inferior autem proportionatæ geometriæ, & satis pro regio comitatu augusta. Reliquorum nobilium palatia minora, sed pulchrè fabricata, sicut & civium privatorum domus, qui post illud incendium grande, quo urbs tota perierat, Anno 1610, cum bellum cum Moschis haberemus, elegantius lapidibus & laterculis ædificare cœperunt. Sunt hic monasteria complura, tam Græcorum, quam Latino- rum; erat & synagoga Calvinistarum, qui itidem suum Gymnasium habebant,

petitis ex Germania suæ impietatis magistris, namque urbs ista plurimos, & opifices & mercatores, Germanos, Scotos, & Anglos habet. Sed itidem decreto Comitiorum regni prout & Racoviensium Arrianorum funditus extirpata est. Bombardæ bellicæ æneæ, & sclopeta minora, hic præstantissima, conficiuntur, tum alia quoque militum utensilia & arma. Quatuor ab urbe milliariis est, in sylvis Rudnikum, aula regia ornatissima, & hortus amœnus, & venationes ferarum, & vivaria illarum amplissima habens. Inter oppida autem, Lida atque Osmiana, quæ

quæ sunt territoriorum capita, & Ducis Radivilli, Bierze, cum arce munitissima præcipua censentur esse; reliqua ferè omnia lignea sunt, & parvi momenti.

TROCENSIS satrapia Palatinum tantum & Castellatum habet, quamvis illi subsit Terra Grodnensis, quæ etiam sibi territorium Volcoviscense adscriptum jactet, & utraque illarum Magistratus proprios habeat, superetque magnitudine ipsum districtum Trocensem. Quia tamen in Lituania non est mos minores Castellanos creare, prout in Polonia, ideo quælibet satrapia duos tantum Senatores habet, Ca-

stellanum & Palatinum. Civitas itaque Trocensis quatuor à Vilna milliariis distat, estque posita inter paludes inaccessibiles, quæ etiam intensissimo frigore non planè congelantur; & arcem quamvis vetustam tamen munitam habet; tum monasterium Benedictinorum, satis firmum. Hic in templo Parochiali Imago B. Virginis miraculis clara habetur, quod de longinquo fideles concurrere devotionis causa solent, diversaque beneficia & extraordinarias gratias, orantibus in prædicto loco, aut votum coram illa imagine concipientibus, Deus omnipotens largiri solet. Grodna autem

tem ad fluvium Crononem seu Memenum sita, arcem haud inelegantem in loco editiori habet, extructam à Rege Stephano, qui ob venationes ferarum majorum, puta alcium, vrorum, atque urforum, libentius hic immorabatur. Serenissimus autem Rex Sigismundus III. pontem Memeno imposuit, ligneum quamvis, sed ita affabre factum ut similem Polonia non habeat. Complura hic monasteria sunt & templum Parochiale pulchrum. Ignatiani quoque Collegium non ita pridem, pro studiosa juventute hic erexerunt.

BRESCIANENSIS

G 5 quo-

quoque Palatinatus, Lublinski satrapiae vicinus, easdem ferè qualitates, quas & reliqui districtus Poloniae, possidet: oppida lignea & villas habet pecoribus & frugibus abundantes, præcipuè Cameneciam, Cobriniam, Ianoviam, quibus arces impositæ sunt, Voiniam, Rososiam, Vlodavam, Bialam, ubi palatium Ducum Radivillorum pulcherrimum est, & nunc gymnasium publicum erectum, vocatis, ex Academia Cracoviensi Magistris & Professoribus in omnibus disciplinis peritis. Reliqua omnia ignobiliora sunt, præter Brescie ipsum, quod arcem in scopulo, inter

Bu-

Bugum & Muchavecium
fluvios, sitam habet: itemque
palatium regium novæ ar-
chitecturæ extra civitatem,
cum hortis delicatis. Sunt &
hic scholæ Ignatianorum,
monasteriaque religiosorum
virorum non contemnenda.
Sed & Judæi hic scholam su-
am in tota Europa celebrem
habent; solentque conveni-
re eò ex Italia, Germania,
Moravia, Silesia, non mo-
do studiorum, sed & pro-
motionum causa, ut Rabi-
ni postmodum fiant, & do-
mum reversi, suas synago-
gas dirigant. Berezæ Ere-
mitorium Carthusianorum
fundavit Leo Sapieha Pro-
cancellarius M.D. Lituaniæ,
sunt

suntq; vicinæ aliquot Abbatia Ord. S. Basilii unitorum. Pincensis amplissimus districtus, proprios tam terrestres, quam castrenses magistratus habens, huic satrapiaë adjunctus est, sed sylvis nimium inumbratus, & paludibus immersus; piscium, mellis, & ferarum copia percelebris, tametsi & fruges non malignè proferat, & ceram, sebum, lupulum, in Silesiam, atque in Prussiam Dantiscum mittat. Habet n. Pincum oppidum homines industrios, & mercaturæ adeo deditos ut & in Moscoviam, & in Germaniam sæpissimè cum suis mercibus excurrant. Sed ut plu-

plurimum religionis sunt
Græcanicæ, Episcopum-
que proprium habent. Ubi
& Ignatianis collegium Dux
Stanislaus Radivillus Can-
cellarius Lituaniæ erexit.

R U S S I A.

PRout Regi Poloniæ am-
plissima Russiæ regio
subjicitur, extenditur in lon-
gum, ab ora Pocucensi, ad
confinia Livoniæ, per du-
centa plus minus milliaria; in
latum verò à Polonia mino-
ri aut Lituania, versus or-
tum usque ad vastos Tarta-
rorum campos, aut Mosco-
viam, per centum viginti.
Divi-

Dividiturque in Russiam albam, quæ ad Magnum Ducatum Lituaniæ spectat, & in Russiam rubram, quæ propriè dicitur Roxolania, & ad Poloniam pertinet. Nam tertia pars, ultra Tanaim & fontes Borysthenis posita, dicitur Russia nigra ab antiquis, à recentioribus autem vulgo obtinuit Moscoviam appellari, quod totum illud imperium, quaquà latum est, ab urbe & fluvio Moscua, dicatur communiter Moscovia: quæ olim Sarmatia Asiatica vocabatur. Nostra autem cis-Borysthenica Russia, Sarmatia Europea; & Polonia ipsa, propriè Vandalia. Tota hæc
in

in universum regio, frugum, ferarum, pecoris, piscium, & mellis copiam infinitam habet, præsertim in Podolia, ubi ex dictamno & aliis benè olentibus herbis ac floribus, ab apibus colligitur. Nobiles audaces sunt & strenui omnes, quin & agrestes ad bellum prompti, loricis, sclopetis, hastis, aliisque plurimis armis, præcipuè autem cuspide venatorum & phœtra utuntur.

RUSSIA RU-
BRA.

Nobilissima hæc provin-
cia, lacte & melle abun-
dans, ab Austro Ungariam,
Moldaviam & Bessarabiam
habet, ab Euro Scythiæ deser-
ta, & potentissimum Mosco-
viæ Principem, à septentrio-
ne Albam Russiam, Stiro &
Pripecio fluminibus disiun-
ctam: ab occasu verò Mi-
norem Poloniam, Visloca
& Vepro fluviis, quasi no-
tioribus terminis divisa.
Complectiturque in se sep-
tem amplissimas satrapias,
Russiæ Palatinatum impri-
mis,

mis, deinde Podoliæ, Volhyniæ, Belzæ, Braſſaviæ, Kioviæ, & Terram Chelmenſem Halicienſemque.

R U S S I Æ ſatrapia habet Senatores, Archiepiſcopum Leopoliſem, Episcopum Præmiſliſem & Kioviſem Palatinum Ruſſiæ, & Caſtellanos quatuor, Leopoliſem, Præmiſſienſem, Halicienſem, & Sarocènſem, quia in totidem etiam diſtrictus ſeu territoria dividiſtur. Et primi quidē diſtrictus, primaria urbs Leopoliſ eſt, ſita longitudinis gradu 46. l. 49. Habet propugnacula ſatis firma, & arces duas; habet uti diximus ſedem Archiep. Catholici, & duorum Episcoporum.

nempe Armenici, atque Rus-
fici. Hæreticos autem nus-
quam admittit, nec admisit,
ob quod maximè à Sixto V.
laudata fuit & insignibus il-
lius donata. Viros litteratos
permultos habet, libenterque
promovet, & amat eò con-
currentes, atque ex eò em-
porio, civiumque elegantia
& humanitate maximè flo-
ret. Ignatiani hic Collegium
studioforum habent; sed &
Dominicani, Franciscani,
Carmelitæ, Bernardini, alii-
que studia Theologica atque
Philosophica diligentissime
tractant. Humaniorum verò
artium gymnasium urbis,
optimos præceptores ex Aca-
demia Crac. sumit. Nundi-
næ

næ hic brumales, pro festo S. Agnetis celebres fiunt: solentque eò ex Ungaria, Moldavia, Turcia, atque aliis orbis partibus ditissimi mercatores venire. Cum autem præter fluvios infinitos, habeat Roxolania piscinas ingentes & stagna arte manumque facta ferè innumerabilia, quæ pisces omnis generis pinguißimos proferunt, idcirco illi hyberno tempore sale conditi (cum omnes recentes comedi & servari ob multitudinem non possint) vasis ingentibus, cum ad alias civitates, tum maximè nundinarum tempore Leopolum convehuntur, atque demum inde per totam Po-

loniam distrahuntur. Temp-
pla in hac urbe pulchra sunt,
& vestibus sacris atque vasis
argenteis aureisque satis be-
ne ditata, Societat. Clerici, in-
ter reliqua clenodia, casulam
gemmis totam atque lapi-
dibus pretiosis variegatam
habent, æstimatam aliquot
myriades florenorum. Simi-
liter templa àlia, multos ca-
lices aureos, multaque vesti-
mentâ sacerdotalia margar-
itis distincta habent; sed
præcipuè templum Cathed-
rale mitram Episcopalem
ingentis precii gemmis ex-
ornatam. FF. verò Minores
de Observantia, qui extra
urbis muros sunt, templum
que magnificentissimum sibi

bi non ita pridem exstruxerunt, inter alias sanctorum reliquias, habent quoque sui instituti Fratrem unum, ad altare majus sepultum, Beatum Ioannem Duclensem, miraculis clarum. Qui dum viveret, in divini verbi prædicatione inexhausti planè laboris erat. Eaque fuit in homine jam inde à primis annis pietas & innocentissima sanctitas morum, ut priscorum Anachoretarum eximium in eo specimen cluceret. Oppida præcipua hujus districtus sunt, Gliniani, Zloczovia, Zborovia, Grodecia, Komarna, Zolkvia arcem pulcherrimam atque hortos a-

mœnos templumque vario marmore exornatum habens; quamvis & aliæ civitates cum adjunctis sibi castellis non sint planè ignobiles, inter quas Javorovia, celebris tepidarum aquarum scaturigine in pago Sclovia dicto, ebullienti, utili valdè ad curandos varios hominum morbos, ut libro suo testatur, magnæ experientiæ Medicus, Sixtus Leopoliensis.

Secundus satrapiaë hujus districtus est Præmisliensis; urbsque ipsa Præmislia arce in scopulo sita, & duobus Episcopis, Latino sive Catholico, & Russico ritus Græcanici cohonestata est. Adsunt
&

& Ordinis Religiosorum diversi, præter Venerabile Canoniorum Capitulum. Est & Collegium pro studiosa juventute Societatis JESU Clericorum: sunt & magistratus diversi, tam castrenses quam terrestres: suntque demum cives mercaturæ dediti, plurimi: nundinasque celebres quolibet anno habent, Castella hic passim nobilium munitiora videbis, ob frequentes Tartarorum incursiones muris, & propugnaculis firmata, Bialoboki, Sosnicia, Dombrova, Uherce, Prochnicum, Laski, sed quæ inter excellit Crasycinum, recentioris fabricæ ad Sanum fluvium, palatium, u-

no aut altero milliari à Præ-
 mislia. Oppida verò celebri-
 ora sunt Samboria, pulcher-
 rimum Minoritarum mona-
 sterium habens, Fulstina,
 Dobromilia, Visnia, Zidac-
 zovia, Mosciska, Dubiecia,
 Canczuga, Prævorscia, Iaro-
 slavia, nundinas profesto Af-
 sumptionis B. Mariæ Virg.
 in toto Regno Poloniæ ce-
 lebriores habens; ubi præter
 alias mēces, è Perside Con-
 stantinopoli, Venetiis, Mos-
 covia, & Amstelrodamo
 apportatas, solent ampli-
 us quadraginta millia bo-
 um venalium fieri, &
 medium tantum equorum.
 Ignatiani hic Collegi-
 um studentium habent do-
 mum-

munque residentiaē extra urbem & virgines Vestales monasterium regia - planè munificentia exstructum: neque arcis fabrica & munitio contemnenda est, quam Sanus alluit ab ortu, urbs autem posita ab occasu. Sequitur Lancutum templis ab egregio viro Stanislao Lubomirscio Palatino Cracoviensi magnificè exstructis, tum Palatio magnifico munitioneque fortissima & hortis amœnis exornatum.

Resovia arce eleganti & monasteriis, nundinis itidem vernalibus profesto Sanct. Alberti clara; lactitiorum hic & linteaminum

magna fieri solet copia, quod in toto tractu isto Germanæ gentis homines pagos inhabitent, capti in bello quodam à Cazimiro magno Rege Poloniæ, deductique è Saxonia cum liberis & uxoribus, ut eam oram incoleant, ut domicilium proprium. Hi itaque pecorum & lini curam magnam habent, & nundinarum tempore, cum ad alia circumvicina oppida venum comportant, tum maximè Resoviam & Jaroslaviam.

Tertius, Palatinatus Rusiæ, districtus est Sanocensis montibus Ungariæ vicinus, atque ipsi Transylvaniæ: ac ob id totus per colles dispositus,

situs, excepto qua Crofnam protenditur: quæ urbs in hoc tractu ferè principalior, emporium Ungarorum habet. Quamvis enim illi passim merces suas & vina, in oppidis submontanæ regionis, deponant, huc tamen veteri consuetudine ut plurimum advehunt. Quare & cives hic paulò ditiores aliis, & nundinæ apud illos reliquis vicinæ populationibus longè celebriores. Habet hic quoque Sodalitas J E S U, Collegium artium humaniorum, Sanocum verò ipsum, quamvis territorii caput, multo jam inferius est quo ad civilitatem & frequentiam habitatorum, arcem tamen in saxo,

saxo, supra Sanum fluvium sitam non contemnendam habet : sicut & aliæ civitates ejus tractus , Brozovia . Rimanovia , Dinovia , Lesko , quæ indies ob metum Tartarorum munitiones suas firmiores faciunt.

Quartus Russicæ satrapicæ districtus est Haliciensis , montibus Transylvaniæ ab occasu hyberno , à meridie autem Moldaviæ faginis sylvis cinctus , Tyra fluvio rapidissimo è montibus Carpatiis orto , versusque Eurum in mare Euxinum decurrenti, quasi per medium sectus : cujus pars Australior quæ trans Tyrum est posita , vulgo Pocucia appellatur. Op-
pi-

pidam præcipua habet Haliciam à qua denominatur, olim regni Russici caput, Rexque propriè Haliciensis, non Russiæ (quia hæc tota in plurimas tetrarchias scissa, proprios duces habebat, sed quos inter primatum, & quasi monarchiam Duces Rovienses tenebant) nuncupatur, ut latius hac de re Historiæ nostræ, Sed nunc ne vestigia quidem præscæ illius magnitudinis apparent. Arx est ad Tyram sita alicujus notæ, sed oppidum cives habet subrusticos agriculturæ, non Mercurio deditos. Similiter Sniatinum, ad Prutum fluvium situm, quod
pro-

propriè est Pocuciaë caput, soletque nundinas semel in annum non incelebres habere, quod Valachi emporium ibi suum, tanquam in vicinia faciant. Unde bouum, ceræ, mellis, & equorum generosissimorum copia ingens eò adduci solet. Colomia non infrequens civitas ob salis cocti copiam, quod inde per totam Rusliam & Lituaniam distrahitur, quarum omnes ferè satrapiaë sale carent, nisi hic & in Præmissiensi districtu conficitur. Sunt itaque pagi nonnulli apud Haliciam, in quibus ex aqua è profundis puteis hausta sal decoquitur, & partim in modum farinaë, vel ni-
vis

vis minutum relinquitur, par-
tim in frustula conformatur,
& sic divenditur. Conficitur-
que pluribus in locis Russicæ
hujus satrapiaë, nempe apud
Riboticios in tractu Præmis-
liensi, apud Dobromiliam,
Samboriam, & Solum, quod
etiam à sale nomen habet. In
desertis quoque campis U-
krainæ, seu ulterioris Podo-
liæ, propè Boristhenem, est
lacus quidam, cujus aqua
fereno & ardente sole, in so-
lidum salem concrescit, quo
circumjacentes accolæ utun-
tur. Sed ad rem nostram. In
Pocucia nobiliora loca sunt
Martinovia, Dolina, Strium,
arcem in paludibus sitam ha-
bens. Cis Nestrum autem
aut

aut Tyram, Potocum, arce munita, & templo sodalium Dominicanorum, à Stephano Potucio, Palatino, Braſſaviensi, qui ibidem fato functus quiescit, egregie exornatum. Ejusque successorum oppidum & arx Monasterziska, Uscie, Dobrovoda, aliaque complura castella, inter quæ Buczavia, arce firma conspicua, itemque Podhajecia muro cincta & propugnaculis, atque in vicinia arx Zavalovia non inelegans: tum Brezanum civitas populosa & templum pulchrum & palacium splendidum atque benè firmum habens.

Sequitur deinde **PODOLIA** continuis barbarorum
in-

incurſionibus, & præliis fa-
moſa, quæ, ſi optata pace
poſſet ita frui, ut occidenta-
liores Europæ populi, certè
nec Italiæ, aut Ungariæ, ſoli
ubertatem & divitias invi-
deret. Habet & marmora di-
verſa atque alabaſtrum in
diverſis locis. Dividiturque
in tria quodammodo terri-
toria, Camenecenſe, Trem-
boulienſe & Laticzovienſe,
Camenecia eſt urbs cum ar-
ce, natura loci manuque per-
munita, triginta milliariis
benè longis diſtans à Leopo-
li verſus ortum hybernum,
longitudinis gradu 49 la. 48
Habetque & ipſa duos Epif-
copos Catholicum unum,
& Armenum alterum; gens

I

enim

enim hæc lucri causa libentissimè in Regno Poloniæ immoratur, & merces nobis varias, partim è Perside, partim è regnis Turcæ, præcipuè autem equos generosos adducit. Habentque hic, prout & in aliis urbibus Russiæ majoribus, suum magistratum seu seniores nationis, qui fidem Regi & Urbico magistratui pro reliquis spondent, & in vitia gentis suæ ipsi animadvertunt. Societas quoque JESU collegium hic suum habet, & instruit artibus juventutem. Secundo ab urbe lapide, est arx Potociorum, Paniouce dicta, à Joanne Potocio, insigni nostra ætate bellatore, Palatino

tino Braflaviensi, recenti architectura exstructa, celebris oppugnatione Turcica, cum anno 1621, bellum cum illis gravissimū ad Chotimiam in Valachia haberemus. Tremboula verò Laticzovia, Husiatinum, Barum à Regina Bona olim fundatum, ubi etiam Jesuitæ pro juventute informanda collegium habent, Czartcovia, Janovia, Zincovia, Miedzibozia, Iesupolis Grodecia, Jaslovecia, Satanovia, Zvanecia, Tarnopolia, Kitaigrodum, Dunaiigrodum, & alia complura, hujus Dynastiæ oppida, singula ferè ob Scythiæ infestationem, & quasi assidua bella, non malè permunita

sunt, habentque arces sibi adjunctas firmissimas, & incolas bello natos, Martique deditos. Senatores hujus satrapiae sunt tres, qui ad Reipub. Consilium pertinent, Episcopus Camenecensis, Palatinus Podoliae, & Castellanus Camenecensis.

BRASLAVIENSIS Palatinatus ultra Podoliam in confinio Tartarorum positus, egregias populationes plurimas, atque arces permunitas habet, quas inter eminent, Morachua, Jarosovia, Zitomiria, Sarogrodum, Felstinum, Chmielnicum. Braslavia ipsa, ad Bogum fluvium sita, atque Vinnicza, conventuum nobilitatis atque

que judiciorum deputatus locus; ubi Societatis quoque Clerici, erudiendæ juventutis collegium egregium habent. Senatores hic duo, Palatinus & Castellanus. Districtusque satrapiaë duo, Vinnicensis, & Zitomiensis.

Similiter Tartaris vicinus est Palatinatus KIOVIENSIS, sed qui parte ab altera Moschum quoque habet, & quasi per medium maximo fluviorum Borysthene secatur. Urbs Kiovia ampla & populosa satis, olim sedes Ducum suorum, qui toti Russiæ seu Sarmatiæ, tam in Asia, quam in Europa, imperabant, Romanisque ipsis,

ac postea Græcanicis Imperatoribus graves ; cæterum nunc vix ruinae veteris illius magnitudinis apparent, cæque paucæ , omnia tempus rerum edax absumpsit. Est hic Archiepiscopus Russo- rum , omnium quotquot in Regno Poloniæ Græcanici ritus Episcopi sunt , primas seu Metropolita , qui Romano Pontifici obedientiam nunc præstat. Est & Episcopus Catholici ritus , qui cum Palatino , & Castellano urbis , ad Senatum Regni pertinet. Templâ hic tam Russo- rum quam Latinorum compluria , sed quorum unum , Archimandrita cum monachis suis Schismaticis , & re-
belli-

bellibus Sedi Apostolicæ ,
occupat, habetque centum
pagos maximos adscriptitios.
Sunt hic speluncæ naturali-
ter factæ in quibus corpora
olim Ducum Kioviensium
reponebantur, hodieque vi-
suntur nonnulla integra, quæ
illî pro sanctis venerantur.
Extendunturque illæ criptæ,
seu subterraneæ speluncæ
uti ferunt, usque in Moscho-
viam per aliquot decumas
milliarium. Monachi illorum
(S. Basilii instituti) qui du-
rissimam vitam agunt, intrant
eas tempore Quadragesimali
ibi solitarii poenitentiam per-
agunt. Alii vadunt in de-
serta, cilicio & catenis fer-
reis induti, interdum usque

in Scythiam remotiorem, ut
 ibi Euangelium prædicent,
 & martyrio coronentur. I-
 gnatianorum opera, qui
 Kioviæ suum collegium
 habent ad Ecclesiæ Unitatem
 reducti. Habentque plurima
 monasteria in Russia, sed
 quorum alia jam sunt in uni-
 one cum Ecclesia Romana.
 Satrapia hæc latè extēdi-
 tur, tam versus Euxi-
 num mare, in meridiem,
 quam versus occidentem
 & septentrionem ad Litua-
 niæ & Albæ Russiæ con-
 finia: habetque & populata,
 & arcibus adjunctis permu-
 nita oppida plurima, præ-
 cipua verò Canioviæ,
 Circassiam, Bohuslaviam,
 Pe-

Pereslaviam, Bialocerquam, Stepanoviam, ex arte vallo & fossis munitam, Fastoviamque Episcopi Kievien- sis residentiam, unde Je- suitæ suum collegium Kio- viam transtulerunt. In hac satrapia & in supradieta Braslaviensi, plebs assiduis bellis exercitata, militares animos gerit, & tam ex oppidis, quam è pagis, in insulas Borysthenis Congre- gatur, dantque nomina mi- litiaè gratis, & se Cosachos vocant, servataque discipli- na veteri partim in Scythiam pedes excurrunt & prædas inde abagunt, partim in Tur- ciam per mare; aut si quo jussi à Rege fuerint. Fit autem

eorum numerus ad quadraginta millia, qui omnes ferè in hyberna domos suas abeunt, paucis relictis in custodiam insularum, ne à barbaris occupentur: militant-que Reipub. absque ullis stipendiis sola præda contenti. Quo tamen alacriores ad servitia fierent, solet illis Rex semper bello peracto, certam aliquam pecuniæ summam, ad reficienda arma donare, quo majorem numerum exercitus scribant.

Sed revertendo quasi domum, occidua Kioviæ est VOLINIÆ satrapia, quæ in duos maximos districtus dividitur, Cremeneensem, & Luceoriensem. Habetque
Sc-

Senatores tres, Palatinum & Castellatum Volhyniæ, & Episcopum Luceoriensem, qui Cathedram suam, cum Capitulo in arce urbis habet; ibidemque Societatis I E S U Clericorum Collegium pro studiosis. In urbe autem ipsa Episcopus Russorum. Nec multum inde procul est civitas Volodimiria, in qua itidem Russorum Episcopus sedem suam habet, & jurisdictionem latè exercet. Reliquæ civitates sunt Rubesovia, Socalia veneratione miraculosæ imaginis B. V. M. nobilis, solet enim eò magnus hominum concursus semper fieri, votorum exolvendorum causa; procu-
ran-

rantibus sacra religiosis viris S. Francisci de observantia, quos vulgo Bernardinos dicimus. Hi igitur in insula fluvii Bug, magnificentissimum templum piorum elemosynis, & monasterium propugnaculis firmum, ob metum hostium, paucis ab hinc annis erexerunt, templumque illud totum pulcherrimis picturis, vasis argenteis atque aureis, vestibusque sacris gemmatis ad stuporem brevi tempore exornarunt. Sequitur Czartoriscum, Olecum, Crilovia, civitates egregiæ & arcibus munitissimis conspicuæ. Brodi oppidum,
à Sta-

à Stanislao Koniecpolscio
Castellano Cracoviensi &
Exercituum Duce Supre-
mo insigni fortalitio, Ec-
clesia Collegiata & Gym-
nasio publico condecora-
tum. Unde non procul
Podhorcense palatium cum
hortis & aquæductibus e-
gregiis conspicitur. Dux
quoque Stanislaus Radi-
villus Cancellarius Litua-
niæ Supremus, in eadem
Sattrapia civitatem suam O-
likam arce munitissima
atque elegantissima Ec-
clesia Collegiata supelle-
ctili aurea celeberrima & A-
cademia bonarum Artium
illustrem nostra ætate ad-
modum reddidit. Erecto ibi-
dem

dem Præposito Infulato & Monte pietatis. Sequitur Cremenencia territorii sui caput arcem in Saxo eminentissimo ostentans; deinde Visniovecia, Zaslavia, Constantinovia, Basilea, Dubna, Ostrogium, Zbaravia, quælibet arcem munitissimam & ornatissimam habens, utpote singulæ vetustissimorum Ducum Russo-^{rum} sedes primariae, & lares. Et Ostrogium sanè parte ab una (quamvis remotius paulò) Dermanum, monasterium Russicum pulcherrimum habet, in quo instituti S. Basilii monachi, sub proprio Hegumeno, in Schismate, ab Ecclesia Romana

vivunt, habentque possessiones amplas: parte ab alia Miedieczum oppidum munitissimum, in quo Franciscanis Conventualibus, ultimus de familia Ioannes Dux Ostrogus, Castellanus Cracoviensis, sumptu (ut ita dicam) regio, templum & monasterium exstruxit. In urbe autem ipsa, neptis illius nuper Ignatianæ Societatis Clericis, Collegium pro erudienda juventute, & templum magnificentissimum erexit, in quo mariti sui ossa Caroli Chodkievicii, viri bellica virtute incomparabilis, cum lachrymis reposuit.

Iam verò BELZENSIS
sa-

satrapia, Leopoliensi distri-
ctui, & terræ Chelmeni vi-
cina, in meditullio quasi Ru-
bræ Russiæ posita, urbem
ipsam inter paludes sitam (u-
bi sodales Dominicani tem-
plum antiquissimum possi-
dent) & ab ea cognominatos
duos Senatores habet. Pala-
tinum & Castellanum Bel-
zensem; dividiturque facilè
in quatuor territoria, Belsen-
se, Buscense, Grodlense &
Grabovecense, in quibus
tot oppida & pagi, sed hæc
prædicta quatuor, ut suo-
rum territoriorum capita
sunt, ita & præcipua aliis
censentur esse, arcesque si-
bi munitas adjunctas ha-
bent.

Ultimum locum Terra
Chelmenfis tenet, intet Lub-
linenfem fatrapiam, & Li-
tuaniæ confinia pofita, Vol-
hyniam verſus ortum reſpi-
cit. Urbsque ipſa Chelma
duos Epifcopos habet; unum
Catholicum, cujus Cathe-
dra non ita pridem Crasno-
ſtaviam translata eſt: & alte-
rum Ruſſum, qui ibidem
manet & templum ſuum Ca-
thedrale tenet. Igitur in duo
territoria diviſa, Chelmenſe
videlicet, & Crasnoſtaven-
ſe, duos quoque Senatores
habet, Epifcopum, & Caſtel-
lanum Chelmenſem. Oppi-
daq̄ue præcipua Chelma i-
pſa, Rozana, Vlodavia, Cras-
noſtavia, ad Veprum fluvi-
K um

um sita, ubi & Cathedra Episcopi, & arx palatiumve, recentioris architecturæ sunt. Hic Divæ memoriæ Archidux Maximilianus, cum ad Regnum Poloniæ paucorum temeritate vocatus, cum exercitu hostiliter veniret, à Joanne Zamoscio profligatus, captusque asservabatur sub custodia. Qui quidem prædictus Zamoscio in vicinia penè statim, urbem Zamoscium in rure suo hæreditario, munitissimam fundavit, & mœnibus, fossis, vallo atque propugnaculis ex arte præsentis Geometriæ communiavit, inque ea templum Canoniorum (quorum Decanus insulatus est) pro summa

ma in Deum pietate magnificentiſſimè erectum, omnibus requiſitis ſufficientiſſimè locupletavit. Et ut erat maximus ingeniorum liberalium educator, artiumque omnium & elegantiarum pater, evocatis Cracovia viris doctiſſimis Academiam inſtituit, & non Zamofcium modò ſuum, ſed totam etiam Ruſſiam Muſarum ſplendore illuſtravit. Addidit Collegium ſacerdotum & Seminarium Clericorum Catharina Oſtrogia Thomæ Zamofcii Regni Cancellarii Uxor, auctuſque numerus Profeſſorum & Canonicorū egregiè. Circumcirca ſunt non contemnenda quoque oppida ut

Scebrzesinum, Turobinum;
Tarnogrodia, Tomaszovia,
Czesowia, aliaque complu-
ra; sed omnia ferè ad ditio-
nem Zamoscii spectantia, ubi
& horros cultissimos, & pis-
cinas restagnantes, & di-
versorum animalium vivaria,
& ferrarias officinas passim
videre licet. Similiter quo-
que & in Uchanie, ubi Illu-
stris olim vir Nicolaus Da-
nielovicz Regni Thesaurari-
us, templum magnificentissi-
mum extruxit, & cum pre-
ciosissimis aliis donariis, tum
argentea suppellectili insi-
gniter ditavit. Palatium e-
tiam hic visitur superbum, &
horti amoenissimi; quod
commune est omnibus ma-
gna-

gnatibus Sarmatiæ. Hic
addendam duximus Satrapi-
am Czerniechoviensem, ul-
tra Borysthenem positam,
quam Vladislaus IV. Mo-
schis ademptam Regno Polo-
niæ adjunxerat atque præter-
que civitatum Præfectos, du-
os in ea Senatores, Palatinum
videlicet & Castellanum, con-
stituerat, eisque loca in Sena-
tu Regni assignaverat, Ca-
tholici ritus compluribus in
locis templis excitatis funda-
toque pro erudienda inven-
tute Collegio Clericorum
Societ. JESU Novogrodiæ.
Sed jam ad Albam Russiam
procedamus, quia Czerni-
choviensis provincia propriè
in Russia Nigra posita cen-
senda est. K 3 RVS-

*RUSSIA AL-
BA.*

QUæ Magno Ducatui Lituaniam adjacet subjacetque Russia vulgo dicitur Alba partim quod incolæ eum colorem præferant, partim quod nivibus campi cooperti diutius quam alibi durent, & inspectantibus omnia alba repræsentent, ut etiam in naturam animalium color iste transeat, siquidem ibi & lupos & ursos, lepores, vulpes, aliaque tam domestica, quam sylvestria animalia passim alba videre est, quæ nihilo-
mi-

minus in aliis locis nata alium colorem habere solent. Regio est omnium rerum quæ ad victum spectant feracissima, siliginis, hordei, avenæ, tritici, ciceris, canabis, lini, mellis, lupuli, ceræ, pecoris, piscium, avium, & ferarum, hæque sunt divitiæ ipsorum, quas, partim Duna fluvio, in Livoniam ad emporium Rigense transmittunt, partim Nemeno, per Lituaniam, Regiomontem in Prussiam. Dividitur autem hæc nobilissima provincia, in sex maximos Palatinatus, seu satrapias, quarum prima populosior cæteris est **N O - V O G R O D E N S I S** quæ in duos districtus dividitur: in

Novogrodensem & Slonimensem, uterque plurima oppida continet & benè populata, sed præcipua hæc sunt, Novogrodium, ubi alternatis vicibus, cum oppido Minsco, Parlamentum totius Magni Ducatus Lituaniæ celebratur, & Ignatianorum residentia habetur, præter alia Monasteria Græci & Catholici ritus. Slonimum, Rozana, Selecia, Mysza, Lachovicia, à felicis olim memoriæ viro Carolo Chodkiewiczio, Generali exercituum Lituaniæ, palatio pulcherrimo, & propugnaculis, ex recenti dimensione factis, firmissimè communita. Similiter Nesvizia,

Du-

Ducum Radivillorum nidus, ubi excellentissimus ille & cum omni antiquitate comparandus vir, Nicolaus Christophorus Kadivillus Peregrinus cognominatus, (quod habitu peregrini terram sanctam adierit) complura monasteria sumptuosissima, Xenodochia, Seminaria, Collegiumque Societatis JESU Clericorum, & Bursas studentium, planè regali animo & sumptu erexit, inque cæteris possessionibus suis templis passim restructis aut à fundamentis excitatis, palatium Ducale loco munitissimo moderna architectura exstruxit: similiter prætorium urbis, & arcem Myrh dictam

quarto ab urbe lapide, cum prædiis, villis, hortis, pomariis, piscinis, & viis quaqua versum per aliquot milliaria, ad regulam rectissimè dispositis, fossas à parte utraque & arbores fructiferas apposuit, inque media Sarmatia Italiam nobis exhibuit. Novem inde milliariis distat Sluckum, urbs omnium quæcunque in Polonia sunt maxima, sed tota ferè lignea, templo Catholicorum excepto, & Palatio Ducis. Hæc olim, & jam patrum nostrum memoria Principem absolutum, sed Regi Poloniæ feudatarium, cum amplissimis possessionibus habebat, sed stirpe non ita pridem deficientem.

ciente, cessit cum omnibus
adjacentiis suis, in fami-
liam Ducum Radivillorum.
In Slonimensi verò districtu
Rozana Sapicharum nidus
cum ædificiis magnificen-
tissimis tum viarum rectissi-
ma dispositione percelebris
est Monasteriumque Basilia-
norum Catholicæ Ecclesiæ
unitorum Divæ Virginis Ma-
riæ imagine miraculosa per
torum Regnum Zyroviciis
claret.

Secunda satrapia est
MSCISLAVIENSIS, Pri-
petio fluvio à meridie & Bo-
rystheni ab ortu quasi trian-
gulari forma adjacens, syl-
vis tota inumbrata & aquis
immersa, dividiturque in
duos

duos districtus amplissimos. Mscislaviensem & Modzi-
rensem : & more cæterarum
satrapiarum Lituaniæ atque
Russiæ duos Senatores ha-
bet, Palatinum & Castellatum
Mscislaviensem, Oppida au-
tem præcipua, Cleckum,
Ouruckum, Homliam,
Criczoviam arcibus pulcher-
rimis & benè munitis exor-
nata, tum Ostrskum, Mscif-
laviam ipsam & Modziriam
in mediis paludibus sitam.
Ager tamen ubique vel in-
nata fœcunditate, vel accu-
ratiore hominum cultu beni-
gne sementem reddit; Pe-
corumque omnis generis &
armentorum abunde habet;
sed maxime volucrum &
fera-

ferarum sylvestrium.

Tertius Palatinatus est
VITEBSCENSIS, si-
cut & ille superior, ad Bo-
rysthenem versus Eorum po-
situs, qui itidem in duos
districtus bonos dividitur,
Vitebscensem & Braslavien-
sem; præterque hæc duas
civitates, aut verius unam
Braslavensem (nam Vi-
tebscum ipsum, ob occi-
sum Beatum virum Iosa-
phat Archiepiscopum Ru-
thenici ritus Polocensem,
quod eos ad unitatem Eccle-
siæ Romanæ induceret, ami-
sit jura civitatis & est reda-
ctum in pagum, sola arce re-
gia cum jurisdictione relicta)
& oppida ignobiliora, habet
Mo-

Mohiloviam urbem amplissimam, mercatoribusque plenam, emporio Moscovitarum claram, Præcipuæ siquidem preciosioresque pelles quæ ex Moscovia veniunt, per eorum manus tam in Polonia quam in Germania distrahuntur. Vitepscum ipsum Collegium Societatis JESU habet ex fundatione Alexandri Gosiewski Palatini Smolenscensis, reliquaque hujus provinciæ oppida & civitates, diversorum Religiosorum domicilia, conventus & monasteria. Tum palatia nobilium & arces bene munitas ipsasque populationes fossis & propugnaculis cinctas.

MINSCENSIS satrapia quartum locum obtinet, præterque suum districtum habet etiam Borisoviense territorium. Omnium frugum copia dives. Minscum arcem benè munitam inter aquas habet, aliudque propugnaculum inferius non contemnendum. Est hoc enim Russis in more, ut quas vis principiores civitates suas duplici munitione firment, communissimè inferiori & superiori arce. Unde & Barisovia quoque ad fluvium Berezinam sita, duplex propugnaculum habet, sicut & Minscum; quod tamen cives politiores continet, ob concursum nobilitatis

tis, Tribunali seu Parlamento totius Lituaniæ ibi durante. Sic enim consuetudine obtentum est, ut uno anno Parlamentum Vilnæ resideat, altero Minscii aut Novogrodci vicibus alternatis celebretur. Toloczinum quoque hic, Smolniany, Coidanovia & Turkum haud incelebria oppida habentur; reliqua ferè omnia ignobilia. Monasteriis tamen & palatiis Magnatorum referta.

Quintum locum occupat **P O L O C E N S I S** satrapia, Poloteumque ipsum, adDunam fluvium positum, urbem mercatoribus plenam habet, & duplici propugnaculo seu
 arci-

arcibus firma. Archiepiscopi
Russici sedem in se continet:
in qua nostris temporibus
Beatus Josaphat collocatus,
ab impiis Schismaticis Vi-
tebscii interfectus, ad melio-
rem vitam transiit. Corpus
ejus huc translatum, maxi-
mis miraculis claret. Habent
etiam in hac urbe Societatis
JESU Clerici, utiles in vinea
Domini operarii, Collegium
studiosorum, à Stephano
Rege erectum. Nec longe
admodum Usujatum civitas
egregia cum arce Starzicia,
Uelisia, caput unius distri-
ctus, ad eandem satrapiam
spectantis, & duæ incompa-
rabilis olim Herois Caroli
Chodkievicii munitissimæ
L civi-

civitates Sclovia atque Bychovia, in quibus non modo progugnacula ex arte recentiori, sed & templa, monasteriaque ab illo, nova architectura sunt erecta. Tum monasterium Carmelitarum Discalceatorum Glebocii, & Franciscanorum Convent. Ozguæ; præter Abbantias Ord. S. Basilii.

Ultima eaque maxima satrapia est SMOLENSCENSIS, Ducatum Severiensem, Terram Czerniehoviensem (utraque autem hæc septuaginta arces continent) & Districtum Orsanensem in se complectens. Smolenscum ad Borysthenis ripam in loco editiore positum, muro sex

cu-

cubitos lato, quinquaginta-
que duabus turribus firmum,
speculam & propugnaculum
in medio urbis, in monte
excelsiore habet. Continet-
que circiter quatuor millia
domuum, præter aulas nobi-
lium & templa Religioso-
rum, tam Russorum quam
Catholicorum: inter quæ
unum est Ignatianorum, cum
Collegio pro studiosa ju-
ventute. Et sedes Episcopi
Russici, qui in spiritualibus
subiacet Archiepiscopo Po-
locensi, tanquam Suffraga-
neus, & uterque agnoscit
pro capite Romanum Ponti-
ficem. Catholicum verò E-
piscopum nuper fundavit
Vladislaus IV. una cum Col-

legio Canonorum profligatis inde numerosissimis exercitibus Moscovitarum. Idque ex destinatione patris sui Sigis. III. qui Conventum Ord. Præd. fundaverat. Sunt & Græci ritus monasteria sexus utriusque, & FF. Min. de Observant: prout & Dorohobusi, atque Starodubi aliisque in locis. Dombrouna quoque oppidum non contemnendum. Sicut & Orsza ad Borystenem sita (in qua etiam Societatis JESU Clerici Gymnasium publicum habent) quæ semper fuit in ditione Regis Poloniæ: Smolenscum autem cum toto Ducatu Severiensi, ante annos

nos circiter centum, inter-
ceperat Moschus, sed Si-
gism. III, Rex noster mo-
dernus, Anno 1611. bello
recuperavit, & insuper Ter-
ram Czernichoviensem; Ru-
mnensem & Sierpiejovien-
sem ab hoste extorsit, &
Smolenscensi satrapiaë ad-
junxit.

P R U S S I A.

PRussia quamvis eodem cum Polonis regno continatur, peculiare tamen consilium publicum, peculiare leges, peculiaria iudicia, comitia, ærarium, ac belli gerendi rationem diversam antiquitus habet. Estque amplissima regio, plerisque sinuosis flexibus ubique amœna, & opportunis portibus maris Baltici maxime commoda. In latitudinem 50, in longitudinem verò circiter sexaginta miliaribus extenditur. Et ab occasu Pome-

meraniam , ab Austro Maso-
viam, Lituaniam cum Samo-
gitia ab ortu , à Septentrione
demum mare Balticum seu
Sarmaticum habet. Atque
urbium illustrium , oppido-
rum, arciumque frequentia ,
opimis incolarum divitiis
opibusque ac terræ ipsius u-
bertate, supra modum claret.
Metallorum quidem ferax
non est , sed pecoris omni-
geni inæstimabili copia , pi-
scationibus, venationibusque
& sylvis fructuosissimis, at-
que aëris demum temperie
cum amœnitate conjuncta ,
prædita est. Merces quas
è Polonia , Russia , & Litua-
nia accipit , maximo suo
commodo trans mare mittit;

& vicissim in Poloniam importat, quicquid Europa uniuersa, & India diues gignit, omnia fere per commutationem à transmarinis mercatoribus accipiens. Hinc vulgo simul & nobilitati res ibi lautior quam in reliquis partibus Regni vestitusque & habitatio cultior; quod totum prisca frugalitas, non modo conservat, sed etiam in dies auget. Habet autem Prussia præcipua flumina duodecim, Vistulam, quæ Silesiam, Poloniam, Masoviam & Prussiam præterlabitur, Nemenum, ex Alba Russia, per Lituaniam & partem Samogitiæ decurrentem, Dereyanciam, Elbingam,

gam, Veseram, Passariam,
Allam, Prægelum, Ossam,
Drebnicam, Licam & La-
viam. Præterea lacus pluri-
mos, piscibus omnis generis
exundantes; in his nomina-
tissimus est Habus, ad quin-
decim milliaria in longitu-
dinem, in latitudinem verò
duo milliaria plus minus
habens: augusta valdè insu-
la Neringa à mari disiungi-
tur, ubi succinum sive ele-
ctrum (ambram etiam ex-
terni vocant, quam fluctibus
appulsam ad littora, homi-
nes nudi obviam euntes par-
vis retibus excipiunt & ex-
trahunt; mollem primum,
sed mox in aëre durefcentem
quæ torno deinde ac scalpro
variè

variè conformatur) sicut & in omnibus Prussiae littoribus colligitur. Est & alius lacus aliquanto amplior isto, cognomento Curoniensis, sed in Prussia Ducali: reliqui omnes ferè minores. Duplex autem est Prussia, Regia & Ducalis: sic diætæ, quod hæc Ducem, Marchionem Brandenburgensem, Regi Poloniae vectigalem, pro Domino agnoscat; illa, directè Regno Poloniae incorporata, neminem pro principe superiore, nisi Regem ipsum veneretur. Et Ducalis sanè minoribus oppidis frequens est admodum, & quidem nec incultis, nec immunitis, quæ ultra sexaginta numerantur: ha-

habetque metropolim Regiummontem urbem emporio claram, tribusque oppidis & arce magnifica insignem, longitudinis gradu 43, lat. 54. In qua, Academiam quoque Albertus ex Magistro Ordinis Teutonici primus Dux factus An. 1544 erexit: sed quia Hæreticis professoribus regendam commisit, ideo hucusque incognita habetur, nec efflorescit ingeniis. Cives etiam ibi variis sectis infecti, templa Lutheri adhuc temporibus Catholicis erepta, suis prædicatoribus gubernanda dederunt. Quare Serenissimus Rex Sigism. III. cum à Duce illo Anno 1621. Homagi-

um

um Varsoviæ reciperet, legem imposuit ut Catholicis liberum religionis exercitium maneret, Duxque ipse templum illis à fundamentis erigeret, & omnibus requisitis ornaret, Clerumque insuper sufficientissime ditaret. Quod primo statim anno factum est ut in possessionem venit, alias enim Ducatu ipso privari debebat, sicut etiam, si subditis suis provocationes ad Regem in causis majoribus prohibuisset.

Regia autem Prussia, tribus satrapiis distincta est, Culmensi, Marienburgensi & Varmiensi. Michaloviense autem territorium est in satrapia

trapia Culmensi, quæ ad meridiam spectat. Varmiensis ad Aquilonem, subjecta Episcopo suo, & sacro Ecclesiæ ejus collegio, Regis Poloni majestatem agnoscantibus. Media est Marienburgensis, quæ sola ferè plana & declivis est: reliqua Prussia pleraque omnis collibus molliter, & ad fertilitatem amœnitatemque commodè distincta est.

CULMA igitur primæ satrapia caput, ad Vistulæ ripam sita, pro sua amplitudine infrequens civitas est, & Episcopo paret, qui inde nomen habet: quamvis cathedra ejus sit in oppido Culmensi, uno milliario inde

de distante. Templata tamen pulcherrima preciosisque vestibus sacris ornata habet, inter quæ minimum est illud Monialium, sed omnium tam quo ad possessiones, quam ad vasa sacra ditissimum. Ubi inter vestimenta alia usui sacrorum dicata habent quoque casulam totam diamantibus maximis pretiosissimisque exornatam, circumductam autem circumcirca catena aurea pulcherrimis gemmis distincta. Hujus satrapiae oppida præcipua sunt Brodnicia, Grudentum, Radinum, Golubia, Rogozna, Brathianum, Covalia, Copriunicza, Lubavia Episcopi Culmensis, quæ omnia ferè

ferè mœnibus cinctæ sunt, & arces validas, beneque exædificatas habent. Sed primarium locum obtinet Torunia, urbs in ripa Vistulæ sita, longitudinis gradu 41, latitud. 32. nulli ex urbibus Germaniæ pulchritudine, munitione & divitiis cedens. Plurima hic templa Catholica & Societatis JESU Clericorum gymnasium non infrequens, sed mercatores communissimè & magistratus hæretici sunt, habentque gymnasium suum, in quo humaniora diligentissimè tractant, in sacris autem ordinariè Controversias Cardinalis Bellarmini prælegunt. Habent & Bibliothecam

cam instructissimam, in qua
duæ Ciceronis Epistolæ in
tabulis cereis scriptæ affer-
vantur. Prætorium quo-
que in hac urbe est elegantis-
simum, in medio foro situm,
quale nullibi videbis: ingres-
sis enim stuporem iniiciunt
pavimenta, parietes, laquea-
ria, trabes, ut nihil ad per-
fectionem architecturæ re-
quiratur.

Secundæ satrapiaë caput
est **MARIEBURGUM**, cum
ipsum per se mœnibus tur-
ribusque permunitum: tum
arce amplissima (in qua præ-
cipui ex hostibus captivi
communissime asservantur)
& munitissima nobile, si-
tum ad Nogatum brachium

Vistulæ, sexto ab urbe Gedano milliario: propterque adjacentis Zulavæ ubertatem, pagorumque in ea frequentiam & cultum, copiosum satis & frequens. Est autem Zulava insula in palustri olim restagnantis Vistulæ solo, operibus & præalti ac firmi aggeris objectu effecta, quæ magno hominum labore, & non sine periculo ab inundatione fluminis defensatur. Est duplex, major & minor. Major vocatur hæc quæ Marienburgæ adjacet. Minor autem ea, quæ ad Gedanum est, inter alterum ejusdem Vistulæ brachium, & est quidem

M usu

usu civium Gedanensium, Sed antiquitus major ejus pars Ecclesiæ Parochiali debebatur. Oppida hujus satrapia sunt primaria, Stuma, Gnievum, Novum, Stargardia, Orneta, sed præcipuè Elbinga, benè permunita & copiosa, splendidisque civium opibus & mercatorum divitum frequentia clara, in qua præter urbis Consulem, Angli quoque suum Magistratum habebant. Fundaverat hic Albertus Primus Dux Prussiae Academiam Anno M. D. XLII. sed quia Lutheri discipulis gubernandam commiserat, ideo ignobilis hætenus fuit.

Tertia satrapia est VARMI-

MIENSIS Episcopa, seu principatus singularis, habens nobilitatem ab omni regionum magistratum jurisdictione exemptam, qui jure municipalis eodem quo & cæteri Prussi utuntur. Primaria urbs est Heilsberga domicilium Episcopi, (Cathedra enim supra Fraumbergam est) munitionibus & propugnaculis benè firma. Deinde Brunsberga ad Passariam sita, adeo frequens copiosa & permunita, ut inter primarias urbes Prussiae numerari queat. Collegium Jesuitarum habet à Hosio Cardinali fundatum. His urbibus non multum cedunt, Gutestadia, Allesteinum, Re-

fla, Vormita, Melfacum,
 Vatemala, Sebergum &
 aliæ civitates, Capitulo dire-
 cte subiacentes. Senatus itaq;
 Prussiæ, quos consiliarios ter-
 rarum Prussiæ vocant, con-
 stat duobus Episcopis, Var-
 miensi (qui princeps & mo-
 derator reliquorum est) &
 Culmensi : Palatinis tribus,
 Culmensi, Marieburgensi, &
 Pomeranico (Pomerania si-
 quidem iisdem quibus &
 Prussia legibus utitur, & qua-
 si pro una provincia cum
 Prussis computatur, solo titu-
 lo Pomeraniæ excepto,) Ca-
 stellanis tribus, Culmensi, El-
 bingensi & Gedanensi (& hi
 supra nominati octo Senato-
 res ad Senatum quoque Rei-
 pub.

pub. pertinent) & totidem
Subcamerariis , Culmensi,
Marieburgensi & Pomera-
nico : tribusque demum pri-
mariis civitatibus , quarum
non mediocris est potentia ,
Torunensi, Elbingensi & Ge-
danensi. Præter hos autem
magistratus, habent Prussi
Thesaurarium, Præfectos ar-
cium, Gladiferos, Iudices &
Scabinos; verum ii non perti-
nent ad consilium. Palati-
ni autem, qui jurisdictionem
exercent , majorem hic in
Prussia auctoritatem habent,
quam in cætera Polonia.

M 3 POME-

P O M E R A N I A.

Pomeraniæ nomine generaliter id totum vocatur, quicquid à Vistula incipiens, usque in Cimbricam, littori maris Baltici adjacet; quod postquam in Germanicæ gentis ditionem cessit, cuilibet parti, inter fluvios majores in mare decurrentes sitæ, peculiare nomen, vel ab eventu, vel à loci natura, prohibitu imposuerunt. Propriè autem nunc Pomerania dicitur, ille tractus, qui inter Oderam & Vistulam fluvios, extenditur ad littus Balticum: cujus partem ceterior-

rem

rem Rex Poloniæ : possidet
ulterior proprium principem
habet , ad Imperium Ger-
manicum spectantem. Qui
tamen nomine olim Lem-
burgi & Bithoviæ, Regis Po-
loni beneficiarius fuerat , ju-
rat atque ritu solenni in ver-
ba ejus, quemadmodum &
Dux Prussiæ. Sed nunc jam
ad coronam Poloniæ rediit
& Provinciæ Prussiæ adscri-
pta est sub jurisdictione Pa-
latini Pomeraniæ. Nam Re-
giæ Pomeraniæ , quæ iis-
dem moribus & legibus
cum Prussia est , nec ni-
si titulo solo ab illa differt, &
fluvio Vistula disiungitur. Ge-
danum urbs metropolis est ,
longitudinis gradu 41. latit.

54. maris Baltici emporium celeberrimum, copia & varietate mercimoniorum, partim maritimorum, ex toto occidente & septentrione, partim terrestrium, ex diversis mundi partibus, & fluviatilium, maximè Vistulæ præterlabentis opportunitate abundans; adeo ut ædificiorum tam privatorum quam publicorum pulchritudine, incolarum & externorum multitudine, civium divitiis, propugnaculorum firmitate, machinarumque & instrumentorum bellicorum numero, cum præcipuis Europæ urbibus certare possit. Quæ cum hæretica tota sit, Officialem tamen seu Vic-

ca-

carium Episcopi patitur, & coram illo omnes hæretici variarum sectarum causas suas disceptant, præsertim in materia matrimonii. Quamvis enim hæc satrapia proprium Episcopum non habeat, in spiritualibus tamen tota subest Episcopo Vladislaviensi seu Cujaviæ, qui se etiam Episcopum Pomeraniæ scribit, & in ea non contemnendas possessiones habet: Etiam in suburbanis Gedanensibus: ubi templum & collegium pro erudienda juventute Ignatiani habent, Dominicani autem, Carmelitæ & Moniales in urbe ipsa, sicut & Vicarius Episcopi. Gymnasium hic
Lu-

Lutheranorum celebre est ;
itemque horologium urbis
affabrè elaboratum , & pa-
latium publicum vulgo Gel-
da dictum. In ipso quoque
maris portu , propugnacu-
lum munitissimum extru-
ctum , Pharum vocant , &
firmo præsidio custodiunt :
ubi interdum quingentas u-
na die cum mercibus naves
appulsas videbis , quæ à præ-
fidiariis excutiuntur , & por-
torium persoluunt. Cona-
batur huc Suecus bello du-
rante irrumpere , sed à re-
giis fortiter exceptus , naves
aliquot & Admiralem amisit,
qui cum sua prætoria igni
exustus fuit ; reliquæ fugatæ
& submersæ , captæ verò se-
ptem.

ptem. Abundat autem magnopere hæc provincia, piscibus, frugibus, fructibus & sylvis; dividiturque in septem territoria, & totidem iudices habet, in Sluchoviense, Tucholiense, Suecense, Dersaviense, Zucoviense, Puscense & Mirachoviense. Quibus etiam Craina, & Cassubia, tractus terræ non contemnendi, adjunguntur: in quorum illo priore Abbatia Coronoviensis præpinguis est; in isto præfecturæ aliquot regię. Puckum præcipuū oppidum satrapię cum arce munitissima ad mare sita, quam interceperat Súecus, uti locum sibi ad invadendam totam

tam provinciam valde opportunum, sed virtute nostrorum expulsus, multis militibus suis amissis. Nec multum illi cedit Sluchovia, Stargardia, Neimarcum, Meva, Choinicia, Derfavia, quæ arces sibi adjunctas habent; reliqua non item: nisi quod Amsterinum, bello hoc famam aliquam inter cætera sibi paria videtur acquisivisse, quod in eo duas Sueci legiones, Koniecpolscius Polonici exercitus Generalis, integras cepit, armisque & signis spoliatos dimiserit omnes, præter ductores ipsos. Habet Abbantias quoque hæc provincia prædijtes, af-
fa-

fabrique facta monasteria,
Olivæ, Peplinæ, Cister-
ciensium : Zarnoviciæ ad
littus maris, & Zukoviæ,
monialium, & quod uni-
cum tantum hujus Ordi-
nis in tota Prussia est, pro-
pè Dantiscum, Cathusia-
norum.

M A S O-

M A S O V I A .

IN Meditullio quasi regni
Poloniæ sita est Masovia,
quatuor satrapiis distincta.
Plocensi nimirum Palatina-
tu; Podlachico; & eo, qui pe-
culiariter Masoviæ nomen
retinet; atque Terra Dobri-
nensi.

DOBRINENSIS occi-
dentalis est, inter Cujaviam
& Prussiam posita; inque tria
territoria dividitur, nempe
in Dobrinense, Ripinense &
Libnense sylvas fructuosas
complures habet, & lacubus
piscosis inprimis abundat:
præterque hæc tria oppida,
quæ

quæ suorum territorium diximus esse capita, nullum aliud celebrius habet, nisi illud quod vulgo Skompe vocatur, in quo Minoritæ imaginem Beatissimæ Virginis miraculosam asservant, fitq; eo magnus populorum concursus ex circumjacenti vicinia devotionis ergo. Gurzno etiam oppidum Episcopi Plocensis, (qui in toto illo tractu jurisdictionem suam exercet) est alicujus momenti, multosque pagos subiectos sibi habet. Senatores Terræ Dobrinensis sunt Castellani tres, Dobrinensis, Ripinensis & Slonnensis.

Hinc versus ortum procedendo, inter Vistulam & Prus-

Prussiam jacet Palatinatus
 Plocensis, qui in quatuor
 territoria dividitur, Plocen-
 se, Zaucrense, Mlayense &
 Stenense. Habetque Sena-
 tores quinque, Episcopum,
 Palatinum & Castellanium,
 Plocenses: deinde Racion-
 zensem & Siepercensem,
 Castellanos. Oppida ferè
 omnia ignobilia sunt, præ-
 ter Sieperciam (ubi imago
 miraculosa Beatissimæ Vir-
 ginis habetur, fitque homi-
 num concursus magnus) &
 Ploscum ipsum, basilica no-
 bile & Episcopo, situm in ri-
 pa eminentiore Vistulæ, un-
 de prospectus in partes om-
 nes amœnissimus; quem eo
 jucundiozem faciunt naves
 assi;

assiduè huc, illuc transeun-
tes, & pomaria per circuitum
urbis disposita, fructus sapi-
dissimos proferentia. Tem-
pla hic plurima, & benè di-
tata, præcipuè Monialium S.
Mariæ Magdalenæ in subur-
bano, & Benedictinorum
Abbatia in arce, ubi Basilica
quoque ipsa, haud inelegan-
tis structuræ, dives argento
& clenodiis, inter quæ visi-
tur etiam caput S. Sigismun-
di Regis, à Serenissimo Rege
Sigismundo III. loco illi
(quod nimirum Basilica i-
psa sit sub titulo S. Sigismun-
di erecta) non ita pridem
donatum, thecæ auri obryzi
inclusum, & planè regali
munificentia, gemmis & la-
N pidi.

pidibus prætiosis exornatum. Capitulum hic ferè æquales redditus cum Episcopo habet, nam Præpositus ipse integrum territoriū possidet, estque supremus Dominus nobilitatis illius, quæ ibi manet. Sicut & Episcopus, Pultoviensis territoriū supremus est Princeps, nec ab illo datur provocatio ad Regem: sed ita nobiles sunt illius subditi, sicut & Episcopi Varmiensis; aut Cracoviensis, in Ducatu Severiensi. Jesuitæ hic Collegium erudiendæ juventutis habent, sed est & gymnasium castrense, sub cura venerabilis capituli, qui eo magistros ex Academia Crac. evocant.

Urbs

Urbs ipsa civili populo abundat qui partim agros, & hortos pomiferarum arborum colit, partim mercaturæ studet, ad quam gnaviter, exercendam loci opportunitas, ipseque in primis Vistula onerariarum navium capacissimus incolas invitat. Sulmonum hic & silurorum copiosior fit ex piscatione proventus, Mense Martio præsertim. Sed & Trocta hic ab egregia pulparum pinguedine maximè commendatur.

Sequitur **M A S O V I A** ipsa, quæ Episcopum nullum, Palatinum autem Generalem habet, atque Castellanos septem Curnensem,

Visnensem, Varsoviensem,
Visegradensem, Zacroci-
mensensem, Ciechanoviensem
& Livensem. In spirituali-
bus autem partim subest Epi-
scopo Posnaniensi, partim
Plocensi, partim Luceorien-
si. Et quia ampla provincia
est, ideo in duodecim territo-
ria dividitur, in Cyrense,
Visnense, Zembroviense,
Varsoviense, Nurense, Visse-
grodiense, Zacrocinense, Cie-
chanoviense, Lomzense, Ro-
zanense, Macoviense & Li-
vense. Præterque prædicta
oppida, quæ suorum territo-
riorum capita sunt, habet
complura alia notabiliora
multo, ut Pultoviam, Episco-
pi Plocensis residentiã late-
riciis

riciis domibus, & arce in scopulo pulchrè exstructa, hortisque ac pomariis amœnissimis nobilem, quasi in insula Narvæ navigabilis fluvii sitam, in qua & Societatis Jesu Clerici insignè studium habent & Collegium Canoniorum templum magnificentum beneque provisum. Czernienticum vero ad Vistulam situm, habet Abbatiam Canoniorum Regularium ditissimam: Tandem Minscum, Varcam, Vengroviam, Garvoliniamque optima cerevisia oppida celeberrima: similiter Stanislavoviam, Brocum, Viscoviam, Seroiczam, Lomzam Collegio Ignatianorum insignem; atque

demum Varsoviam ipsam
centrum Regni Poloniæ, at-
que ob id Comitiorum lo-
cum privilegiatum, ut ex
omnibus provinciis æqualis
sit comitantibus distantia.
Est enim sita longitudinis
gradu 43. latit. 52. quadra-
ginta milliariis à Cracovia
& Posnania. Habetque pala-
tium amplum quadratum, re-
center à Serenissimo Rege
Sigismundo III. sumptuosis-
simè exstructum, cum antea
tota ferè fabrica lignea fue-
rit, itemque extra urbem
aliud, Viasdoviæ Vistulam
prospectans, inter hortos
amœnissimos. Templum quo-
que magna habet, inter
quæ primarium S. Joannis
Bapti-

Baptistæ, Canonorum secularium, picturis & vestibus sacris præciosis, pro regia majestate exornatum. In suburbio, Cracoviensi dicto, versus Viasdoviam, est trophæum victoriæ de Moschis, capella nimirum, pulchrè jussu Regio fabricata, in qua repositus quiescit Jo. Demetrius Suiscius, Magnus Dux Moschorum, & tot populorum Asiaticorum Imperator, qui captivus vitam in carcere Gostiniæ finiverat, unà cum fratribus duobus.

Sunt & in suburbiis complura procerum palatia solerti artificum Italorum ingenio exstructa, sed quæ inter

Regia villa à Vladislao I V.
nuper extructa interiori
elegantia eminet. Tum co-
lossus ille quem Divo Sigis-
mundo III. Patri suo recen-
ter crexit. Habet Masovia
tota quinque & quadragin-
ta millia equestrium fami-
liarum, quarum si quælibet
unum saltem virum equo ar-
misque decenter munitum
præberet, quantus in patriæ
defensionem exercitus illico
fuisset? Et sicut plurimi, ut cu-
jusque census est, qui pos-
sunt integras etiam turmas
armare: præter pedites, quos
duplo majori numero urba-
na rusticaque plebs præ-
bere posset. Sola siquidem
Prasnisensis regio septem
millia

millia equestrium familiarum perhibetur continere, è quibus nulla tam egens est quin equitem unum in publico tumultu armet. Quos inter Vetustissima Romanorum Valeria familia corvum pro gentilitiis insignibus gestat & tam fœcunda sobole est ut ad duo millia familiarum prope accedat. Gens pugnacissimã, & quæ à perdita audacia, mortis contemptrix habetur.

Ultima provinciæ Masoviticæ satrapia. **PODLACHIA**, in spiritualibus tota Episcopo Luceoriensi subiecta, duos tantum Senatores habens, Palatinum & Castellatum Podlachiaë. **Di-**
N 5 **vidi-**

viditurque in tres quasi districtus. Drogiczynensem, Mielnicensem atque Bielscensem : quæ etiam tria oppida sunt principaliora, reliqua non item, præter Holo-vacze, Surasiam, Visokie & Knisinum. Ticocinum quoque oppidum non est postremo censendum, ob elegantiam palatii, inter paludes loco munito exædificati, architectura recentiore, studio & munificentia illustrissimi viri Christophori Viesiolovii, Magni Ducatus Lituaniæ Curiaë Marschalci, qui etiam quarto inde milliari, Bialostocum castellum pulcherrimum possidet, ubi templum, ad elegantiam modernam

nam cum omni sacro apparatu exstructum conspicitur. Et paulò inde longius, Supraslum Russorum in sylvis ditissimum monasterium, in quo S. Basilii professi, sub obedientia Ecclesiæ Romanæ habitant: fitque eo maximus hominum concursus, miraculis indies inclarescentibus.

S A M O G I T I A.

SAtrapiam ea nullam habet, sed præfecturas per multas: summusque ejus Toparcha, vulgo Capitaneus, locum in Senatu Regni, cum Episcopo & Castellano, habet, cum præter ipsum

sum, nullius urbis aut regionis præfecto, locum habere in Senatu liceat, nisi fuerit aliqua alia dignitate majori ornatus, puta Cancellarii, Marschalci, Palatini, aut Castellani. Regio hæc satis ampla & fertilis est, sed sylvis tota inumbrata: à septentrione Livoniæ contermina, marique Balthico: ab occidente Prussiam Ducalem in vicinia habet: à meridie & ab ortu Lituaniæ adjacet. Civitates tam Regias, quam nobilium complures habet, sed penitus omnes ligneas; præter Counam, ad Crononis seu Nemeni littus sitam, collegio Soc. Jesu, & Monasteriorum celebritate illustris.

stris. in qua Germani mercatores, superiori ætate lateribus & lapidibus elegantius ædificare cœperunt : nunc reliqui incolæ quoque eodem studio tenentur, illosque superare contendunt. Sed turba agrestis in humilibus casis habitat, quæ ut plurimum ad lacus, rivos, & flumina, sitæ sunt, stramentis aut asserculis intectæ : præter prædia domosque nobilium, quæ ampliores sunt & cultiores. Terram non ferro sed ligno proscindunt, quæ tamen non est arenosa, sed tenax & fertilis satis. Equos adeo parvos habent, ut vix credibile sit ad tantos labores eos posse sufficere, quibus
foris

foris in bello ad trahenda onera, domique in colendis agris utuntur. Episcopum habent Romanæ obedientiæ, qui, uti diximus, cum suo Castellano & Capitaneo ad Senatum Regni pertinet, & Cathedram suam atque residentiam Medniciz tenet. In vicinia verò ejus est Præpositus insulatus Ordinis S. Augustini, cruce rubea signatorum, quos non ita pridem, quidam è prosapia Ducum Gedruciorum in rure suo hæreditario adscriptis amplissimis possessionibus, fundavit, quod nimirum in ea religione olim avũ suum paternum; Beatum Michaëlem haberet; qui Cracoviz

in Conventu S. Marci multis, cum viveret, virtutibus claruit, & non sine sanctitatis opinione in eodem cœnobio, ubi strenuum religionis pugilem se præbuit, è vivis sublatus quiescit. Ad cuius tumulum etiamnum quoque varia miracula patrantur, Deo sanctorum suorum gloriam in dies augente. Est & Collegium Societatis Jesu Clericorum, pro studiosa juventute à magno illo Heroa Carolo Chodkievicio, Crovis erectum. Qui cum ardentissimus veræ pietatis cultor esset, etiam Cretin-gæ, ubi sepeliri optabat F. F. S. Francisci de Observantia, magnificentissimum monaste-

sterium, ad littus maris extruxit, & divite suppellectili, in vasis tam argenteis, quam etiam aureis, liberalissimè dotavit. Sunt & alia plurima religiosorum virorum frequentia insignia, uti est Calvariæ conventus Dominicanorum, Virzboloviæ, Lincoviæ, Gitovianis, Rossienis, Vornis, Telsis, atque alibi.

L I V O N I A.

ULtimo Regno Poloniæ accessit Livonia seu Lieflandia, regio amplissima, siliginisque & frumenti perdives, pecoribus ac jumentis domesticis omnis generis maximè abundans (quæ omnia

omnia deinde fluyiis Duina
& Nerva ad portus maris,
atque inde in Hollandiam,
Scotiam & Angliam trans-
mittit) lacubus fluyiisque
piscosis, & sylvis ad vena-
tionem idoneis referta: in
quibus habet ursos, alces,
vulpes, lynces, marturos, ca-
stores, & omnis generis ani-
malia, quæ ex Moscovia ve-
niunt. Siquidem eam ab o-
riente contiguam sibi habet,
& Nerva tantum fluyio ab
illa separatur. A Septentrione
cum Sueciæ regno & Finlan-
diæ Ducatu per maris Bal-
tici sinum viciniam gerit: Ab
occidente nonnihil Prussiæ
adhæret. A meridie verò Sa-
mogitiæ & Lituaniæ jungi-
tur:

tur : extenditurque in longitudinem nonagintamilliari-
bus Germanicis , in latitudi-
nem verò quinquaginta. Et
dividitur in octo territoria,
Leitlandiam videlicet , Vi-
keclandiam , Curlandiam ,
Semigaliam , Estlandiam ,
Virlandiam, Hariam, Ger-
vandiamque : quæ singula
nunc bellis per tot annos sæ-
vientibus cum Sueco, atrocif-
simè vastata sunt, & à diver-
sis Principibus possidentur,
hoc est à Mosco, Sueco, Da-
no , & Rege Poloniæ , qui
præcipuas ibi arces & civita-
tes possidet , habetque in ea
septem Senatores ad Consi-
lium regni generale pertinen-
tes, puta Palatinum Castella-
num

num & Episcopum Venden-
sem, Palatinum & Castella-
num Parnaviensem, & Pala-
tinum atque Castellatum
Derpatensem. Ac præterea
vasallū non contemnendum.
Ducem Curlandiæ & Semi-
galia. Riga totius provinciæ
metropolis, quam fluvijs
Duina amplissimus unà cum
arce alluit: urbs ipsa muro
firmissimo propugnaculisque
& turribus densis undique
munita, item, vallo inexcusso,
tribus ordinibus tormento-
rum apto, fossisque duabus
ex utraque vallis parte cir-
cumducta, & stipitibus acu-
tis circumsepta. Instrumen-
tisque insuper bellicis, ac
tormentis æneis, & com-

meatu copioso, tum militibus stipendiariis, pacis & belli tempore benè provisa. Magnum in ea est & celeberrimum emporium: & quamvis duobus milliaribus distet à mari, naves tamen omnigenæ facillimè de mari sub ipsa urbis moenia deveniunt & redeunt. Ubi verò fluvius mæri illabatur, est arx Dunamunda inexpugnabilis natura oportunitateque loci, duobus à Riga milliaribus. In ea omnes naves ex ultramarinis regionibus venientes, merces suas indicare, teloniaque persolvere coguntur: iterumque excutiuntur in Blokaus munitione sita medio loco inter

Ri-

Rigam & Dunamundam. Hæc igitur tam dives atque potens urbs, diversas hæresum sectas in se continens, molestè ferebat valdè, quod piissimus Rex Societatis J E S U Clericos illis dedisset & Collegium pro instituenda juventute in urbe fieri jussisset. Similiter quoque Perna-viæ, Derpati, & Vendæ. Quare metuentes sibi, ne cura horum patrum, hæresis ipsorum extirparetur, tempore quo nos cum Turca bello gravissimo in Valachia occupati fuimus, concitatis circum vicinis urbibus ad rebellionem, Suecum ad se cum exercitu evocarunt, & ut fautorem ac promotorem suæ

suæ religionis portis apertis admiserunt ; unde nobis postea bellum cum ipso difficilimum , non in Livonia modo, verumetiam in Prussia, simili scelere hæreticis urbibus cum ad se evocantibus per annos aliquot duravit. Quod postea induciis diremptum fuit, & Rigo ipsa cum aliis nonnullis maritimis locis, in Sueci potestate mansit. Sunt etiam plurimæ aliæ in hac provincia Urbes & arces optimè munitæ, & ex laterculis omnes penè factæ : inter quas censetur quoque Kircholmia, ad Duinam fluvium duobus miliaribus à Riga versus orientem sita, ad quam
feli-

felicis olim & piæ memoriæ
Dux exercituum Lituaniæ
Carolus Chodkievicius, cum
tribus suorum militum mil-
libus, aggressus Marte aper-
to Carolum Sudermanum,
patrem Gustavi, sic eum acie
vicerat, ut novem millia cæ-
sorum essent, quatuor autem
millia captivorum. Penes
eundem Duinam superius
procedendo est arx Koken-
hausum, & paulò longius
Volmaria civitas, & castrum;
utraq; similiter clade Sue-
corum ingenti nobilitata: ad
illam enim septem millia
una die transmarinorum mi-
litum cæsa fuere: ad istam
ultra duodecim millia occi-
sa, vix duodecim horis elap-
sis.

sis. Sequitur Derpatum insignis urbs, & arx in colle munitissima, Moscoviæ contermina, cujus præfecturam, quod hostis esset in vicinia ipse prædictus Chodkievicius gessit, qui & totius Livoniæ Gubernator fuit. Quamvis alius fuerit provinciæ Derpatensis Palatinus, subditorum defensionis à Rege institutus: Sicut & Vendæ atque Parnaviæ. Et Venda sane urbs insignis est & arcem firmissimam habet, ubi Rex Stephanus, Livonia à Mosco recuperata, Episcopum Catholicum instituerat, quod tota provincia varias hæreses amplexa, nullum sacerdotem Catholicum

licum haberet. Erat ibi & Collegium Societatis JESU, sed pulsi ab hoste in Lituaniam redierunt omnes, Episcopus autem in Minori Polonia Abbatiam Cisterciensium præpinguem Suloviensem sustentandi sui honoris causa à Rege obtinuit. Paravia demum urbs est egregia ad mare posita, quæ & arcem insignem atque benè munitam habet, ac propterea Palatinum gubernandæ regionis habet, quam similiter Chodkievicius vi recuperaverat à Sueco, cæso in ea firmissimo præsidio. Sed eam iterum nunc Sueci habent. Reliquæ populationes & urbes possidentur à diversis

Principibus ut Nerva cum portu maris & duabus arcibus firmissimis à Moscho; Urbs Revalia cum portu à Sueco: insula Osilia à Dano; reliquum quod Lituaniæ conterminum est à Rege Poloniæ. Et hæc de provinciis coronæ Poloniæ subiectis, deque situ & natura eorum, nunc breviter videamus & examinemus Polonorum ingenia, opes, vires, leges atque alia quibus regnum suum firmant, & tantopere libertatem suam tuentur.

I N G E N I A
Polonorum.

Ingeniam Polonorum sunt aperta & candida, utque Joan-

Joannes Boterus in suis Relationibus inquit, falli, quam fallere magis apta : minimeque proterva aut pertinacia, sed tractabilia & placida: unde inprimis exemplis commoventur. Sunt autem principibus & magistratibus suis satis morigeri æquè omnium provinciæ populæ, & ad comitatem, civilitatem, benignitatem, & hospitalitatem prompti, ita, ut ignotos & externos non modo libenter suscipiant hospitio, sed etiam invitent, & omni officio prosequantur : Et non solum ad convictum atque familiaritatem quorumlibet faciles, verumetiam ad mores & imitationem eorum, cum quibus

bus vivunt, externorum
præsertim, flexibiles. Tene-
ram ætatulam litteris addi-
scendis impendunt, ut ver-
nacula & Latina lingua lege-
re & scribere sciant: unde
ne in medio quidem Latio
tam multos reperias, cum
quibus Latinè loqui possis,
& ubi tam in Cancellaria
Principis, quam in curiis
Parlamentorum, inferio-
rumque omnium judicum
subselliis causas decisas, &
munimenta lingua Latina
descripta videas. Adultio-
res, si plebei sunt, agrorum
cultivationi, opificio, aut
mercaturæ sese addicunt:
nobiles verò, militiæ, sacer-
dotio, & ministeriis opulen-
tio-

tiorum. Utrique autem libenter peregrinantur, & earum gentium linguas ad quas perveniunt, cupidè & facilè discunt. Sunt enim docilia hominum ingenia, & valent quocunque intenduntur: sed tamen alienis inventis perdiscendis ea magis accommodant, quam ut novi aliquid ipsi excogitent, & excellere magnopere ulla re student. Nihilominus non defuere nobis insignes Mathematici, Astrologi, Dialectici, Oratores, Poëtæ & Philosophi; tum Medici, Jurisconsulti, atque Theologi, qui & Rempub. & Ecclesiam, ingenio suo atque scriptis illustrarunt. Ac super-

persunt etiamnum clara patriæ suæ lumina, quorum monumenta quāquam nondum in lucem prodierunt, laude tamen quam merentur non carebunt. In opificiis attamen nostrates minus elaborant, sed externis plerisque opificibus antiquitus usi sunt, & utuntur etiam nunc non paucis. Rem porrò familiarem diligentius curare, non ita pridem occœpimus, idque ab extraneis, passim quæstus causa ad nos concurrentibus, concitati: unde velut invidia quadam parandis divitiis & avaritiæ totos jam nos ita dedimus, ut quod olim Senatoris filię centum marcarum dos fuerat,

rat, nunc simplicis alicujus
nobilis filiae (quinimo &
mercatoris jam) centum mil-
lium florenorum dos esse so-
let. Et non modo præstan-
tiores genere, exoticis pan-
nis & pellibus utuntur, ve-
rum etiam inferiores & ple-
beii serico, purpura, & au-
ro vestiuntur: passimque jam
equos argento exornari, in
vasis argenteis comedere, ar-
gento altaria etiam in villis
& pagis onerare, argento-
que, auro, margaritis &
gemmis vestiri mos inolevit:
nec restat aliud nisi ut aurum
& argentum comedamus.
Cum majores nostri satis ha-
berent, si ex agris & prædiis
suis honestè cum familia vi-
ve-

verent, non luxum exter-
norum aut splendorem con-
fectarentur: unde litium
nunc origo, & civium assiduæ discordiæ. Nec rei mili-
taris tanta cura, quanta supe-
rioribus seculis existit, cum
quisque privatum commo-
dum sectetur, & cupiditate
ductus lucrum non gloriam
aut famam bonam quærat.
Extitere tamen semper, &
etiam nostra hac ætate, mul-
ti virtute bellica præstantes
viri (de quibus sigillatim,
prout & de viris eruditis,
scripsimus) ut Moschoviticis,
Livonicis, Tartaricis, Turci-
cisq; expeditionibus, atque
hoc ultimo bello Prussico, vi-
dere licuit. Nec emarcuit vul-

go in Polonis vigor ille animorum, laudisq; bellicæ studium, si modo virtuti sua præmia non deessent.

VICTUS & VESTITUS.

Victus genti nostræ dapillior ferè omnibus aliis Europæis, atq; ita in mensis ditiorum exquisitus, ut potissimam proventuum suorum partem Magnates, in aromata & vina insumant. Antiquitus siliugini panis, & cerevisiæ ex hordeo aut tritico factæ, promiscuus erat omnibus usus, & quasi quotidianus: nunc jã non elegantiores tantum, sed vulgus etiam ipsum, pane triticeo, atque vino in conviviiis utitur; præsertim in urbibus majoribus, & qui

qui viciniore sunt Hungariae. Et plebs quidem vicinæ, succidia, vervecina, bubula, vitulina, lardo, lactariis, pisciculis, oleribusque potissimum mensam instruere solet: quarum rerum fora in pagis quoque, apud templa & parccias, festis diebus instituuntur. At urbanis & nobilitati multo delicatior victus, mensæque eorum cum altilibus omnigenis, tum feris animalibus, avibusque & piscibus lautis usque ad luxum interdum onerantur: aromatumque diversorum, saccari, vini, confectionum, & aliorum exoticorum condimentorum, aut bellariorum, maximus

ximus quotidie usus. Russis tamen & Lituanis, apud quos permagna est apum & mellis copia, mulsum, itidem prout & cerevisia cum lupulo aqua decoctum, infrequenti usu est, medonem vulgo vocant. Vestium verò genus, neque unum est, neque certum, aut suum cuique ordini, conditioni, ætati, & generi hominum: sed prout cuique diviti, aut pauperi placet. Exoticis tamen delectantur ut plurimum nobiles; milites autem potissimum inventores habituum fiunt. Sic quum bellum nobis cum Moscho fuisset, illorum more latas oblongasque togas, pellibus

preciosis, mardurinis, pantherinis aut zebellinis suffultas, prægrandesq; pileos gestavimus. Postea vero quam cum Turcis in Valachia remegessimus, equorū ornatus, sagos militares, nonnullasq; oblongas, curtas, & asstrictas vestes ab illis, atq; eorū sociis Tartaris, desumpsimus. Mox bello in Prussiā contra Suecū translato, laxiores caligas, coriaceas oblongas ocreas, pallia, atque alia vestiū genera, Germanico habitui similia, nobis fecimus. Atque sic spatio decennii unius, ter aut quater habitum vestium nostrarum correximus, aut verius corrupimus permutando: cum statim licentiam militarem
se-

sequuntur qui domi mansere, juniores præsertim, ne dignoscantur, aut certè vilipèdeantur ab illis, qui alicui expeditioni interfuerunt. Idem sanè faciunt & scœminæ, atq; omnes Europearum matronarum habitus sibi usurpant, & ad suū patrium accommodant, prout cuiq;, tam diviti, quam pauperi, libet. Communissimè tamen omnes pannis extraneis, puta Germanicis, Flandricis, Gallicis, Anglicis, Hispanicis atq; Italicis utimur: maxima autè pars sericis diversorum colorum, & panno aureo. Nec obstat pretium, quodè longinquo ista veniāt, cum repèriantur nonnulli, qui interdum sexaginta vestibus

quam preciosissimis pro sua persona comparatis, etiam famulos suos similibus induant, & potissimam partem bonorum suorum in id ipsum impendant, ut splendide cum suo comitatu vestiantur, tam fœminæ, quam viri. Ad exornandos siquidem gladios suos, pileos, atque equos, non minus pretiosis gemmis utuntur & auro, quam & filiæ aut uxores ipsorum; quæ clenodiis, torquibus, monilibus, annulis, alioque mundo muliebri nimium delectantur. Et vidimus nonnullas sæpius, nec valde divites tamen, totam suam vestem gemmis & lapidibus pretiosis usque
ad

ad talos exornavisse, lex
tamen sumptuaria nescio
quo pessimo fato nostro in
Comitiis Reipub. non præ-
scribitur, cum passim videa-
mus nimio isto luxu, maxi-
mas quasvis familias, ad
summam deinde egestatem
pervenire, cum ingenti op-
probrio & dehonestamento
majorum suorum. Et non
in vestibus modò hunc ni-
mium luxum & prodigalita-
tem quodammodo habemus,
sed in ædibus quoque & fa-
bricis ligneis, quæ nihil
sunt, nisi rogi apte com-
positus ad comburendum: in
suppellectili varia, in con-
viviis & comestationibus,
passimque jam laquearia
nunc,

nunc, & in privatis domibus auro teguntur: parietesque ædium non proceres modo, aut principes viri, sed mercatores jam & urbana plebs pretiosissimis aulæis ac tapezibus vestiunt: Nec in urbibus modo, sed etiam in villis lautius habitare student, Italorum ferè opificum Opera & industria. Jam autem iter facientes, foeminae quidem carpentis, rhedis, çisiis, aut curribus junctis sex equis vehuntur: mares verò vel iisdem, vel equis potius. Pedestrem incedere per viam, longiorem præsertim, minus honorificum vulgo habetur. Prodeuntem in publicum nobilem virum juxta

ac foeminam asseclis mari-
bus, foeminam verò etiam
puellis pedissequis stipari
moris est. Et in eum usum
alit quisque domi suæ fa-
mulitium pro modo faculta-
tum, quos simili colore ve-
stium, non sine sumptu &
luxu vestiri usitatum est.
Plebeiis minor est hac in
parte cura fastus, atque
pomposæ ambitionis, exce-
ptis urbanis foeminis, quæ
& ipsæ benè cultæ, &
una aut altera pedissequa
comitatæ incedere student.

N O B I L I T A T I S

Prærogativa.

POpulus Polonus in eque-
strem ordinem siye nobi-

P s lita-

litem, atque plebem distinguitur primò; deinde in Ecclesiasticum & secularem statum. Nobilitas ad regimen atque defensionem patriæ segregata, plebs ad agriculturam, mercaturam, & opificia: ex utriusque autem, ad colendum Deum sacerdotes fiunt. Nobiles, antiquitus vocabantur milites, nunc communissimè dicuntur Equites, ab equestri militia cui sunt obnoxii. Habentque multas & magnas prærogativas, quæ partim regum & principum munificentia firmatæ sunt, partim moribus & institutis invaluerunt. Censenturque tantum nobiles esse, quorum

rum majores virtutis ergo in
cum ordinem allecti, gen-
tilitio signo donati sunt: aut
qui nunc ipsi hoc meruere
virtute sua, & publico
Ordinum Regni consen-
su, militiae à Principe
sunt adscripti. Præstabili-
us tamen habetur, nobilem
naturam esse, quam factum.
Nasci autem patre simul &
matre nobilibus oportet, le-
gitimo conjunctis matrimo-
nio: quia nothi nobilibus
quamvis & illustribus orti,
non censentur in familiis,
neque nobilitatis præroga-
tiuis fruuntur. Porro amitti-
tur nobilitas his duobus mo-
dis, Principis decreto nimi-
rum, ob admissum dedecus
&

& atrox aliquod facinus : & sordidi quæstus cupiditate, si quis videlicet desertis militiæ & agriculturæ studiis, mercaturam amplectatur, aut cauponationem artemve aliquam mechanicam exerceat. Est autem pari dignatione omnis Polonica nobilitas : nec ullum Patriotiorum, Comitumve, aut Ducum discrimen ; omnes jure æquali & libertate gaudent : omnes una simul Regem sibi eligunt, leges in Comitibus per suos Tribunos faciunt, bella vicinis indicunt, fœdera cum illis statuunt, tributa imponunt, eudendæ pecuniæ modum præscribunt, & omnem penitus Rei-

Reipub. administrationem in manibus ipsi habent. Rex tantum cum Senatu iudiciis & deliberationibus præsidet, & quæ illi concluderint, moderatur, & sua autoritate pondus addit, nomenque tabulis & titulum Regium præscribit. Item, honores & beneficia distribuit, magistratus creat, & bonos præmiis pro libitu, malos verò poenis, non nisi cum scitu omnium ordinum regni afficit: ne fortè, si ipse vitæ & necis iura teneret, ad tyrannidē prolaberetur. Unde neminem è nobilitate captivare potest, etiam in crimine perduellionis, nisi jure convictū: nec captum capite plecti, nisi

Sen-

Sententiis Senatorum rogatis: qui itidem sunt ex nobilitate delecti, & paribus prærogatiuis cum illis vivunt. Quare, multos ex humili loco ac tenui fortuna videbis, non modo ad mediocres, verumetiam ad summos nonnunquam honores, amplissimasque facultates & opes, Regum beneficentia, ob virtutem profectos; paucos autem ob scelerum atrocitatem ab illis punitos: quod à nobilitate maxima semper honestatis ratio habeatur, etsi in summa paupertate. Fraudem facere, promissum fallere, pejerare, mentiri, probrosum & infame est: & si quid ejuscemodi in probri loco

loco cuiquam obijciatur, præfertim ab ejusdem ordinis viro, non tam legibus & magistratum judicio, quam ferro manuque vindicatur. Cum autem Rex causas & actiones nobilium, per appellationes ad judicium suum devolutas, expedire ob occupationes, quæ illi semper maximæ, non usquequaque potuisset, consultum illi esse volentes justitiæ & rebus suis, eam judiciorum formam, non ita pridem adinvenierunt, quæ alibi Parliamentorum est, apud nos Tribunal appellatur: quo singulis annis, ex singulis provinciis, omnium consensu viri è nobilitate præcipua
eli-

eliguntur, & ad loca jam perpetuò destinata mittuntur, ut causarum differentias secundum leges & statuta decident. Quod cum sit ultimæ instantiæ, provocatio ab eo non datur: nisi ex paritate sententiarum causa aliqua remittatur ad Comitia Regi & Senatui discutenda atque determinanda. Cum extra Comitia Rex fisci tantum causas cognoscere potest, aut differentias inter tenentarios in bonis suis regalibus: tum quoque civitatum, oppidorumque Regni controversias, quæ jure Saxonico utuntur. Quod si Rex quandoque ab officio suo deflecteret, & vel in judiciis,
vel

vel in aliis rebus ac modis, publicas libertates suorum opprimere aspiraret, auctoritate Senatoria, qui ad hoc attentandum juramento sunt obligati, & per vices in Regia manere tenentur, facile prohibetur: sæpiusque illi acerrimè sententias dicunt, cum de Repub. deliberant, & Regem imprudentius regnantem objurgant, atque sic uno consensu, sanctissima majorum instituta, & communis patriæ charissimas leges, ad extremum vitæ defendunt.

LEGES & STATUTA.

Leges olim Poloni scriptas nullas habuere, sed
ab

Q

ab origine imperii, usque ad Cazimiri Magni tempora, jus omne in Principis arbitrio erat. Licetque ante ejus tempora, & Christiani jam per longam ætatem fuissent, & literarum scientias optimè callerent, ut passim in Senatu, & magistratibus tam secularibus quam spiritalibus, Doctores legum & artium magistri reperirentur, prout in veteribus nummentis cuique videre licet. Nusquam tamen lex aliqua aut statutum Principis scripto promulgabatur, sed moribus tantum & consuetudinibus antiquis regnum administrabatur: lites verò & causæ privatorum, arbitrio bonorum

rum virorum determinabantur, qui Principis jussu, provinciarum Judices erant. Cazimirus itaque Tertius, ob prudentem regni administrationem Magnus cognominatus, primus ipse & nobilibus leges certas scriptas dedit: & urbicæ plebi, jura à vicinis Saxonibus accipere ex facili permisit, quod assiduis supplicationibus Germanorum, qui passim tum in Poloniam habitatum lucri causa veniebant, sollicitaretur, ut similem patriæ suæ urbium administrationē haberent, & inter Sarmatas jurium ignaros, Consulum & Advocatorum honore, advenæ eminerent. Atque

hinc mos invaluit, ut omnes
Poloniæ civitates, in hodie-
rum jure Saxonico (quod
{ vulgo Magdeburgense vo-
catur, quia ex illa metropoli
tum Saxonix urbe fuit alla-
tum) tum plebiscitis quæli-
bet propriis, & Constitutio-
nibus Regiis utantur. Nobi-
les autem, tam ad regimen
politicum, quam ad priva-
torum causas determinan-
das, jus peculiare suum ha-
bent: partim à Regibus su-
perioribus, qui post Cazi-
mirum Magnum, usque ad
ætatem Sigismundi Augusti
inclusivè regnarunt, vigore
legis traditum; quod volu-
mine singulari à viris doctis
{ complexum, Statutum Re-
gni

gni vocatur : partim quod recentioribus & nostris jam temporibus, ipsimet sibi in Comitibus publicis, approbantibus tamen Regibus cum Senatu, conscripserunt, & vocantur Constitutiones. Quæ, pro rei & temporis exigentia, sæpius immutantur, abrogantur, aut reassumuntur, omnes ex æquo provincias regni obligando, licet nonnullæ jura sua pragmatica habeant, præsertim Lituania & Volhynia, quæ in decisionibus causarum, propria statuta sua observant. Tum Prussia quoque, Ducalis juxta ac Regia, quæ omnis fermè jure municipali utitur, quod vulgo Cul-
Q 3 mense)

mense vocatur: tribus civitatibus exceptis, Elbinga, Brunsberga & Fraumburgo, quæ jus Lubecense amplexæ sunt.

R E G I M E N
Politicum.

Poloniæ regimē est compositum de tribus primis & simplicibus Rerumpub. formis, quæ vel unius, vel paucorum imperio, vel multorum omniumve quadam æquabilitate juris continentur. Habemus siquidem Regem, non successionē, sed electione creatum, qui est absolutus executor & legum in Comitibus factorum. Habemus Senatū, è præcipua
no-

nobilitate selectum , & ad
castodiam earundem legum
deputatum. Habemus mu-
nicipales nuncios , liberis u-
niuscujusque provinciæ suf-
fragiis electos, & ad statuen-
das in Comitibus leges velut
Tribunos aliquos designa-
tos, qui & Regis potentiam,
& Senatus nimiam authori-
tatem restringunt. Et sic u-
nanimi omnium studio, cer-
tis sanè iisque angustis fini-
bas, regia potestas in sacrum
& equestrem ordinem , & u-
trique subjectos homines,
atque bona , circumscripta
est. Ac in sacerdotes quidem,
jam inde ab initio susceptæ
religionis Christianæ Rex
nihil profus juris habet. De

Q. 4. equi-

equitis verò capite & fama,
non nisi in Comitibus cum Se-
nato judicat: certis aliquot
causis exceptis. Senatu verò
& Tribunis inconsultis, ne-
que bellum cuiquam facit,
uti supra diximus, neque fœ-
dus publicè cum quoquam
icit, neque tributa, veſtiga-
lia ac telonia nova instituit,
neque leges novas scribit,
aut monetam signat, necue
alienat quicquam de bo-
nis regni neque transcribit
quemquam in ordinem e-
questrem, neque rem ullam
majorem ad Rempub. perti-
nentem statuit aut facit. Be-
nè autem ipse Episcopos
& Abbates nominat, Pa-
latinos & Castellanos, Mar-
schal-

schalcos, Cancellarios, The-
saurarios, Ducesque mili-
tiæ creat, reditus coronæ
dispensat, & præfecturas di-
stribuit, Comitia indicit, ma-
gistratusque omnes & ju-
dices eligit. Denique univer-
sos Reipub. honores, solus
prout illi placet & lubet, con-
fert, habetque in manu o-
mnes modos remunerandi,
beneficioque afficiendi quos-
cunque voluerit.

Porro Senatores qui Re-
gi adhibiti sunt, ut & confi-
lia actionesque ejus, ad sa-
lutem Reipub. & judicia, ad
justitiæ & æquitatis truti-
nam dirigerent, numerantur
ex omnibus provinciis col-
lecti, tam spirituales, quam

Q 5 secu-

seculares, centum quinquaginta. Namque tres noviter addidit Vladislaus I V. puta Episcopum Smolenscensem Palatinum & Castel. Czernech. Suntque ordinis quadruplicis, Episcopi, Palatini, Castellani, & Officiales majores, qui omnes jurati ad hoc collegium & ad consilium admittuntur. Et perpetuum est hoc munus quoad vivit quisque, certis annexum honoribus & magistratibus, partim Ecclesiasticis, partim profanis: abrogari vero nemini potest, nisi per maximam vel mediam capituli diminutionem, hoc est libertatis civitatisve, sive nobilitatis & bonæ famæ amissio-

sionem: aut si quis alium magistratum honoremve adeptus sit majorem, quem cum priori tenere jure non possit. Sunt autem Archiepiscopi duo, Gnesnensis & Leopoliensis. Episcopi quindecim: Cracoviensis, Cuiaviensis, Vilnensis, Posnaniensis, Plocensis, Varmiensis, Luceoriensis, Præmisliensis, Samogitiæ, Culmensis, Chelmenensis, Kioviensis, Camenecensis, Vendensis, atque Smolenscensis noviter fundatus. Qui omnes, quo ordine nunc à nobis enumerati sunt, cum perpetuo servant in Senatu, dicendaque sententia, & in publicis celebritatibus. Palatini, triginta
qua-

quatuor. Cracoviensis, Po-
 snaniensis, Vilnensis, Sen-
 domiriensis, Califfiensis,
 Trocensis, Siradiensis, Lan-
 ciciensis, Brestensis, Kio-
 viensis, Inoulodislaviensis,
 Ruffiæ, Volhyniæ, Podol-
 iæ, Smolenscensis, Lubli-
 nensis, Polocensis, Belzensis,
 Novogrodensis, Plocensis,
 Vitebscensis, Massoviæ,
 Podlachia, Ravensis, Bres-
 censis, Culmenfis, Mscisla-
 viensis, Marieburgensis,
 Braslaviensis, Pomeraniæ,
 Miscensis, Vendensis, Der-
 patensis, Parnaviensis,
 Czerniehovienfis noviter à
 Vladislao. I V. institutus, &
 Capitaneus Samogitiæ, qui
 solus ex omnibus omnium
 pro-

provinciarum & districtuum
præfectis Senatū ingredi-
tur, Castellani, tam majores,
quam minores, numero o-
ctuaginta septē Cracoviensis
(qui omnes Palatinos ante-
cedit, primumque locum
post Episcopos, inter secula-
res Consiliarios capit) Vil-
nensi, Trocensis, Posnanien-
sis, Sendomiriēsis, Califfien-
sis, Voinicensis, Gnesnensis,
Siradiensis, Lenciciensis, Sa-
mogitiæ, Brestensis, Kio-
viensis, Inouladislaviensis,
Leopoliensis, Volhyniæ, Ca-
menecensis, Smolenscensis,
Lublinensis, Polocensis, Bel-
zensis, Novogrodensis, Plo-
censis, Vitebscensis, Cernen-
sis, Podlachiæ, Rayensis, Bre-
scien-

sciensis, Culmensis, Mscislaviensis, Elbingensis, Brastlaviensis, Gedanensis, Minscensis, atque Czernichoviensis. Et hi dicuntur majores, quia cum cæteris Senatoribus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus, ad omnia etiam secretissima consilia admittuntur. Minore vero non item, & sunt isti, Sandecensis, Medirecensis, Visslicensis, Biecensis, Rogosnensis, Radomiensis, Zawichostensis, Lendensis, Sremensis, Zarnoviensis, Malogostensis, Vielunensis, Præmissiensis, Haliciensis, Sanocensis, Chelmenensis, Dobrinensis, Polanecensis, Præmetensis, Criyiniensis, Czechoyiensis,
Na;

Naclensis, Rospiriensis, Biechoviensis, Bidgostiensis, Bræsinensis, Crusvicensis, Osvecimensis, Camenensis, Spicimiriensis, Inoulodensis, Covaliensis, Santocensis, Sochaczoviensis, Varsoviensis, Gostinensis, Visnensis, Raciocensis, Sieprcensis, Visogrodensis, Ripinensis, Zaczrocimensis, Ciechanoviensis, Livensis, Slonscensis, Lubaczoviensis, Conariensis terræ Siradiensis, Vendenensis, Derpatensis & Pernaviensis, Covariensis terræ Lenciciensis, Conariensis terræ Cuiaviensis. Hos sequuntur deinde Officiales Regni majores decem. Marschalcus Regni Poloniae supremus,
&

& Marschalcus curiæ regni :
Marschalcus Magni Ducatus
Lituanix Supremus , &
Marschalcus Curix Magni
Duc. Lit. Cancellarius Re-
gni Polonix , & Vicecancellarius :
Cancellarius Magni
D. Lit. & Vicecancellarius.
Thesaurarius denique Re-
gni Polonix , & Thesaurarius
Magni Ducatus Lituanix.
Palatini dicuntur, veterum
Romanorum more, Duces
satrapiarum : unde munus
quoque eorum apud nos
idem est , esse ductores
copiarum districtuum suorum,
in expeditionibus bellicis.
Castellani verò à castellis si-
ve oppidis , quæ singuli sin-
gula habent attributa , sic
ap-

appellantur : & sunt quasi legati Palatinorum, Ductoresque & præsides nobilitatis sub suo quisque Palatino : Sunt autem in Palatinatu uno aliquando plures castellani. Officiales demum regni, ab officiis & functionibus quibusdam publicis, quibus funguntur, ad universam Rempub. pertinentibus, hanc sumunt communem appellationem. Sed sunt & alii officiales extraordinem Senatorium positi, trifariamque divisi : alii qui totius Regni, aut Magni Ducatus Lituaniæ officiales dicuntur, ut Exercituum Generales, Referendarii, Poccillatores, Dapiferi, Vexilliferi,

Podcrasy Trehys.

feri, cæterique similes: alii
 aulæ Regiæ officiales, ut Ca-
 merarius supremus, Præfecti
 & Vicepræfecti Stabuli, Cu-
 linæ, Curruum, Venatores,
 Secretarii: & alii denique di-
 strictuum, seu provinciarum
 officiales, ut urbium præfe-
 cti, Judices, Gladiferi, Quæ-
 stores, Tribuni, aliique plu-
 res quos terrestres officiales
 nuncupamus, qui certas suas
 functiones habent, in sua
 quisque satrapia seu tractu,
 vel ut vulgo loquuntur, ter-
 ra: quarum quælibet olim,
 discerpto in multos domi-
 natus regno, suum Ducem
 habuit. Omnes autem isti
 tales, solius Regis arbitrio
 creantur, & è sola nobilitate,
 qui

qui deinde ad senatorias dignitates assumuntur : quorū etiam opera Rex prout illi visum fuerit, utitur in legationibus, in commissionibus, in finibus regundis, in contributionum publicarum exactationibus, in militia, & id genus muniis publicis. Atque ita potentissimus quamvis Rex Poloniæ sit, & supremus omnium coronæ subjectarum provinciarum Dominus, tamen secundum legem & senatus præscripta vivere tenetur : regnumque ipsum amplissimum, licet, regio imperio gubernatur, nobilium nihilominus vigilantia & libertate, tam regia majestas, quam senatus

authoritas quodammodo temperatur, intraque æquitatis terminos omnes ordines regni cum ipso Rege continentur. Et cum omnibus eadem sit perpetua & constans tuendæ publicæ libertatis, & propagandi imperii voluntas: nihilominus regiam majestatem sic cuncti Verebantur, amant, & honorant, ut injussu illius nihil penitus in Repub. faciant, pro ejus autem incolumitate & gloria, vitam ac possessiones privatas omnes effundere sint parati.

V A S A L L I.

TRes præcipui vasalli sunt Regni Poloniæ.
Dux

Dux Prussiae : Dux Curlan-
diae : & Princeps Valachiae.
Duo illi haeretici sunt, ter-
tius iste Schismaticus. Qui
omnes, etiamsi Regem, tan-
quam regni feudatarii, su-
periores agnoscant, & ho-
noraria, pensionesque debi-
tas, in signum subjectionis,
statim temporibus praesentem;
non sunt tamen viva mem-
bra regni, ut caeteri incolae
Poloniae : non veniunt ad
Comitia regni, ut Principis
Consilarii : non habent suf-
fragia in electione Regis: nec
partem in gubernatione re-
gni : nec pro dominis natu-
ralibus habentur, sed pro ex-
traneis, sicut verè sunt, quia
deficiente in illis prole mascula

(Valachia excepta) Principatus illi ad coronam directè, tanquam membra ad suum corpus adjungentur. (uti nuperrimè adjuncta est illa pars Pomeraniæ ratione cujus Duces Stetinenses Homagiū Regibus Poloniæ præstabant) Unde subditi ipsorum nunc etiam in causis gravioribus ad Regem tanquam ad supremum Dominum & judicem recurrunt. nec possunt tyrannide opprimi à suis Principibus. Non item jam Moldaviæ seu Valachiaë populi, quia Principes ipsorum Turcam potiùs supremum Dominum recognoscunt, non, ut ante, Polonum; cujus modo majestatem

tem tantum venerantur, & velut potenti vicino, statis temporibus honoraria mittunt. Olim tributum directè persolvebant, & à Rege investiti, jurabant in verba ejus: nunc à Turca absolutè Principatus insignia, & corporis custodiam habent. Quonvis fœdere æquo inter Polonos & Turcas, etiam ante bellum Chotimense in pacem mutuam sancito, disertis verbis caveretur, ne provinciam illam cuiquam Turcarum Imperator unquam, præter Poloniæ regis voluntatem committeret: utque is, qui eam obtineret, Regi quoque Poloniæ fidelis esset.

RELIGIO.

CHristianam religionem Polona gens, abjecto semel impio dæmonum cultu, septingentis circiter jam annis constanter retinet, religioseque colit, hæreticarum novationum insolens & impatiens, avorum nostrorum ætate, quando Hussus & Viclefus virus suum in Boëmia diffundebant. Sed postquam Lutherus, cum aliis suæ farinæ hominibus, patrum nostrum memoria, per totam Germaniam zizania disseminavisset, quæ nobis vicina est, & commercia ferè quotidiana nobiscum habet, prætextu seu verius abusu libertatis,

tatis, nescio quæ non pestes
Poloniam invaserant, infe-
cerantque mentes hominum
nostrorū, ut per annos com-
plures diversi diversa de re-
ligione sentirent, & quisque
se judicem & interpretem
scripturarum putaret. Sed
nunc iterum Deo bono fa-
venæ, in toto Regno Polo-
niæ religio Catholica præ-
cipua est: nec in Senatum ad-
mitti, aut ad minora subsel-
lia vocari quisquam potest,
nisi Romanæ professionis.
Et majores nostri, tantæ
pietatis statim à recepta fide
fuerunt, ut Ecclesiarum An-
tistites in Senatu locum,
eumque primum habere vo-
luerint, ut omnibus consiliis

adhibiti præsentés, diligenter pro suo munere animadverterent, ne quid in legibus, aut moribus populi, contra Ecclesiæ sancita peccaretur. Eandemque ob causam etiamnum Tribunaliciis judiciis seu Parliamentis, minoris Ordinis mystas, è singulis Cathedralium Capitulorum Collegiis, piissimi Reges, interesse jusserunt. Sanctioribusque curis Regni & scripturis, prisco more, vel maximè tum, cum pertinacissimi hæretici Antistites è Senatu ejicere conarentur, cum maxima potestate præfecerunt, ita ut & Cancellarii & Procancellarii munus, alternatis vicibus penes

penes Episcopos maneret. Majorque Secretarius Regni semper ex Ecclesiasticis esset; frustra reclamantibus adversariis fidei, qui sub extremam ætatem Sigismundi Augusti Regis sapientissimi, & potissimum interregnorum tempore nimium invaderant. Cæterum diligenti vigilantia sanctissimorum Præfulum; sapientiumque Regum studio (maximè verò pietate Divi Sigismundi III.) vix non omnes jam eradicati fuerunt. Verum Græcanici ritus homines in Russia, & Lituania passim legibus antiquis tolerantur, sicut & Armeni; partim Pontifici Romano

mano per obedientiam sub-
jecti, partim non, qui Epi-
scopos suos, & complures
Abbates habent: & ritibus
atque institutis Ecclesiasti-
cis magis, quam dogmatibus
religionis à nobis dissen-
tiunt. Sunt quoque & He-
bræi passim in toto Regno,
& Scythæ Mahometari in
Lituania & Volhynia, qui
suos quoque ritus & super-
stitiones habent; sed qui ne-
minem à fide Catholica avo-
cant, aut malo suo exem-
plo inficiunt, ut assolent Hæ-
retici. Fides igitur Catholi-
ca in toto Regno præcipua
habetur, magnusque ut par
est, omnibus sacerdotibus
honor habetur, solo sacer-
doti

dotii nomine: & omnes Romanum Pontificem, ut summæ sedis Episcopum, ut omnium Episcoporum patrem, ut universalis Ecclesiæ caput, ut Apostolicum reverenter agnoscunt.

O P E S.

Næque magnæ, neq; contemnendæ sunt opes Polonorum, sed tales, ut omnes bellorum expeditiones hætenus suis met reditibus peregerint, sumptasque quosvis maximos in coronationes, nuptias aut sepulturas Regum suorum, ære proprio exsolverint, nullius vicini populi auxilio egentes. Et quamvis nonnulli Reges nostri

nostri, ob nimiam prodigalitatem suam, fœneratorum, aut cognatorum Principum pecuniis, ad privatas suas necessitates aliquando usi fuerint: nusquam tamen vel in maximis necessitatibus Respub. extraneorum emendicabat opem, aut mutuabatur aurum, etiam tum cum nondum ipsa pecuniam signaret. Olim enim proprium non habebant nummum Poloni, sed externis, & maximè Boëmicis usi sunt aliquamdiu, quod metalla minus nota essent nobis. Primus Cazimirus Magnus æs & argentum signari iussit, postea tandem sero Alexander Rex, Sigismundusque Senior, aureos

reos nummos cuderunt: quorum imitatione Rex Serenissimus modo, & argentum ad exemplum Germanorum, & aurum bonitate & pondere Ungaricorum signari jubet. Sed utriusque pretium sextuplo ferè crevit, quam fuit avorum nostrorum memoria, ut signari cœperat: partim propter luxum, & crebriorem auri usum, exportationemque ad externos: partim propter deteriores reliquam monetam, cū ponderis diminutione, tum æris admixtione. Permagnus est autem nunc apud nos usus externæ monetæ, sed aureæ atque argenteæ tantum, quæ pro mercibus undelibet impor-

por-

portatur : quanquam commutatione mercium permulta peraguntur. Exportantur autem è Polonia, siligo, triticum, ordeum, avena, milium, papaver, pultes diversæ atque legumina, lana, linum, canabes, lupulus, coria, sebum, alutæ, mel, cera, succinum, pix, cinis, mali, asseres, & æteraque materies fabricandis navibus, & ornandis domibus apta. Item sal, cerevisia, vitriolum, nitrum, lazurum, coccus, æs, plumbum, ferrum, cuprum, orichalcum, carbones terrei, vasa vitrea, equi, boves, verveces, porci, lardum, aliaque innumera quibus vicini & etiam transmarini populi à nobis indigent

gent. Et à quibus vicissim ad nos importantur panni sericei, aurei, lanci, lineique subtiliores, aulæa tapetes, & alia parietum, equorum, & hominum ornamenta, quorum opificia minus exquisita sunt apud nos, licet non desit materia, & aliis gentibus suppedietur. Importantur etiam margaritæ, gemmæ, pelles preciosæ, husiones seu mariani, haleces, & alia falsamenta, & vento vel sole durati pisces marini. Adhæc argentum, aurum, stannum, & calybs, cum facta, tum infecta: vina demum & aromata, & varia eduliorum condimenta atque cupediæ, sine quibus benè pos-

set stare patria nostra, si ad veterum Lacedæmoniorum rigorem ordinata esset. Cum itaque plures merces nostras mittamus extra regnum, quam indigeamus externis, eisque non tam ad necessitatem, quam ad luxum spectantibus, consequens est, ut non penitus inopes dicamur, respectu aliorum Europeorum qui & mercimoniis & opificibus diversis, & metallorum abundantia, & œconomia demum diligenti administratione multò nos antecedunt.

MILITIA.

Quia suis rebus contenti, nusquam bella offensiva

va vicinis populis Poloni inferimus, nisi fortè prius lacessiti ab illis: idque potius ad ulciscendum injurias, recuperandumq; ablata, quam ut invadamus possessiones eorum, & dominemur illis. Ideo & militiam quoque nostram, defensionis verius patriæ aptam habemus, quam expugnationi urbium alienarum, fortissimorumque propugnaculorum, qualibus vicini nostri confinia sua à nobis muniunt. Proindeque exercitus nostri majori ex parte equitatu constant, qui è præcipua nobilitate est, ut in campos apertos excurrant, procedantque obviam venienti hosti, prius quam ille

fines nostros attigerit. Pedites autem paucos habemus, eosque è plebe omnes, non ita ad pugnam, quam ad labores castrenses evocatos, ut nimirum fossas dum opus fodiant, vallum excitent, pontes construant, vias sternant, tormenta & impedimenta bellica conducant, atque demum castra ipsa custodiant. Quod si verò oppugnationem loci alicujus meditamur, tum è Germania aut Ungaria mercenarios nobis pedites adducimus, qui sunt exercitatiores nostris. Equitibus autem semper contenti sumus nostris: qui, si generali edicto ex omnibus provinciis ad
pro-

propugnandam patriam e-
vocati sunt, extra fines regni
ultra quinque milliaria pro-
cedere non debent. Si autem
procedere necesse sit, tum sta-
tim in Comitibus, quæ sem-
per bellum præcedere de-
bent, militem stipendiarium
decernimus. Qui quidem
cum è præcipua nobilitate
conscribatur, ita in pugnis
solet esse animosus, ut in
maximis etiam periculis sese
non deserat, neque animum
despondeat: & ut audaces
fortuna juvare consuevit,
validissimos hostium exer-
citus, exigua suorum manu
in campis adoriatur, & sæpi-
simè vincat. Sic sub Divo Si-
gismundo I. (ut hic vetu-

stiora omittam) Lesniovius mille quingentis hastatis, quadraginta millia Moschorum aggressus, in fugam omnes vertit, & novem circiter millia ex illis occidit. Sic Boratinus similiter duobus millibus equitum, tredecim millia Moschorum adortus, miraculosam ex illis victoriam reportavit, septem millia occidit, & tormenta bellica omnia ademit. Camecnius sex millibus suorum, viginti quinque millia Tartarorum in acie prostravit. Tarnovius quatuor millibus, viginti duo millia Turcarum atque Valachorum cecidit, & quinquaginta duo tormenta bellica accepit. Sub

Au-

Augusto autem Rege Sigismundi F. Radivillus septem millibus ad Vlam, triginta Moschorum millia delevit, & arcem ipsam die eadem expugnavit. Et Sapicha quinque millibus Vendam defendit; & viginti quatuor Moschorum atque Livonum millia una acie prostravit. Sub Stephano deinde Rege, Zborovius non integris duobus millibus, totum rebellium Dantiscanorum exercitum, ex transmarinis populis conscriptum una die delevit, & præter captivos ultra octo millia cæsum in acie numeravit. Denique sub auspiciis Divi Sigismundi III. Zamoscus non totis

sex millibus Archiducem Maximilianum circiter octodecim millia in castris habentem non tantum devicit, sed & ad deditiōem coëgit. Cazigerejum Scytham, cum septuaginta millibus in Poloniam tendentem, in campis Cicoræ tribus millibus suorum, ita retudit, ut multis millibus in acie amissis statim in Tauricam suam rediret. Chodkievicius vero tribus millibus Suecum in Livonia adortus, novem de ejus exercitu ad Kircholmiam occidit, quatuor millia captivorum habuit. Similiter tribus millibus equitū Zolkievius, octuaginta Moschorum millia inopinatò ad Cluf-

Cluffiniam aggressus, omnes statim in fugam vertit, & tres Germanorum legiones in eodem hostili exercitu captas cum Duce suo, Comite de Pontibus, ad Regem, Smolenscum duxit. Konicpolscius quoque nuperimè in Prussia quinque equitum cohortibus, novem millia Gustavum ad Stumam habentem, audacter aggressus, cæsis ultra mille, in fugam eum turpissimam vertit, & omnia tormenta bellica illius accepit. Et ad Amerstinum in Pomerania, duas ejus legiones nactus, manibus non confertis, ad deditonem statim coëgit, cum non ex integro

duo millia equitum secum haberet, peditem omnino nullum. Sic nostri semper hostis quamvis validissimi impavidi, quem campestri prælio, licet exiguis copiis impares alacriter adoriuntur. Et sunt equites ipsi quasi in quadruplici differentia: pedites in duplici, Ex equitibus, alii sunt gravioris armaturæ, & alii levioris: & qui gravioris armaturæ dicuntur, alii sunt hastati, & vulgo Hussari vocantur; & alii sclopetis tantum armati, & vocantur Harcabufferi: utrique autem isti, ferreis thoracibus atque galeis sunt vestiti. Levioris deinde armaturæ, alii sclopetis oblon-

longis, alii autem faretris & lanceis brevioribus sunt armati : & utrique lorice induti, atque communi nomine Cofachi appellati. Pedites verò , alii vocantur Haiduci, qui sunt è Polonia , aut Hungaria conscripti : alii Cofachi Zaporofenses , qui è partibus Ruffiæ vicinis Scythiæ, ultrò nomina dant militiæ, & ducem suum proprium , disciplinamque castrensem habent. Omnes autem isti , frameis incurvis seu acinacibus , & sclopetis oblongis in prælio utuntur : nisi quod illi priores , uniformi vestium colore à Rege donantur : isti, rudi panno tecti , equos singuli ferè
atque

atque currus habent, quibus deinde castra sua muniunt, & in præliis loco aggeris aut sepimentorum contra potentiam hostis utuntur (Sed hæc sufficientius in Equite Polono ad Urbanum VIII. Pont. Max. perscripsimus) proque occasione & necessitate, partim in equis, partim pedes pugnant: partim denique naviculis suis conscensis maria pervolant, & Turcæ ditiones infestant. Ut igitur omnis ferè equitatus noster (præter servos) è nobilitate est, sic totus peditatus è plebe, præter cohortium ductores & præfectos Haiducorum. Nam Cosachorum Zaporosensium

sium, uti centuriones, & Chiliarchæ, sic & Dux ipse, quem è medio sui eligunt, plebejus est: modo artis bellicæ peritus sit & fortunatus, alias deponitur statim, & alter illi surrogatur. Quæ sequentes, terra & mari Scythas Tauricanos, atque Turcas assiduè bello laceſſunt, & maximas de illis sæpiſſime victorias referunt, adeo ut jam aliquoties Constantinopoli noſtra ætate trepidatum fuerit.

V I R E S.

POloniæ vires & numero, & natura ſunt tales, ut pauca Europæ regna eas æquent, nullum verò ſuperet:
&

& si ordo, qui est anima rerum, melior apud nos esset, proculdubio nos cunctos occidentis populos superaremus. Cum enim ad potentiam & firmitatem cujusque status, requiratur numerositas virorum bellicosorum, abundantia commeatuum, pecuniarum magnitudo, armorum sufficientia, & frequentia munitionum. Nullum prorsus ex prædictis conditionibus, debite & convenienter habemus, quamvis singulas, præ aliis gentibus, excellentiori quodam modo possideamus. Et quantum ad viros bello aptos, & militiæ peritos: certum est Regem Polo-

Poloniæ, posse ducenta equi-
tum millia habere, absque
ullis stipendiis, & oneribus
publici ærarii : quorum qui-
libet sumptu proprio, vel
eo nomine quod nobilis sit,
militare tamdiu tenetur, do-
nec vel bellum finiatur, vel à
Rege in hyberna omnes di-
mittantur. In tanta igitur
nobilium multitudine, quæ
præter armorum tractio-
nem, aliam professionem
non habet, quid mirum si
duces bellorum aliunde non
quæramus? & optimos im-
peratores inter nos habea-
mus? Habituri multo plures
& excellentiores, si virtus u-
numquemque, non divitiæ
aut vetustas familiæ, ad di-
gnita-

gnitates & officia Reipub. promoveret : sed quia pauperem esse, vitio seculi probrosum est, ideo pauci in magistratibus præstantes, pauci in militia clari : illaque ingens nobilium equitum multitudo, quam diximus ob malum Reipub. regimen, nullatenus simul convenire contra hostem potest, nam aliter nudarentur provinciæ, conterminæ potentibus vicinis, quas utique custodire oportet, cum militem in urbibus præsidarium nullibi omnino habeamus, qui impetum supervenientis hostis aliquomodo reprimere posset, præter paucas cohortes in Russia, quæ excubant
à Scy-

à Scythis. Jam autem hostes undique potentes & parum fideles habemus, Turcam, Scytham, Moschum, Suecum, & Germanicam nationem: quæ licet variis fœderibus, & toties iteratis affinitatibus nobiscum juncta sit, semper tamen Principes eorum inhiant patriæ nostræ, & in omnem occasionem sunt intenti. Benè tamen potest, relictis ad custodiam provinciarum aliis, centum equitum millia in castris Rex Poloniæ habere: ut & Vladislaum olim Jagellonem contra Prussicos Crucigeros, ad Grunevaldum habuisse legimus, cum nondum coronæ Poloniæ, Prussia,

Pomerania , Curlandia, Livonia, atque Samogitia, populosissimæ provinciæ junctæ fuissent. Contra eosdem Teutones, filius ejus Cazimirus, præter Russos & Lituanos, ex sola tantum Polonia, sexaginta equitum millia ad Choiniciam duxerat. Hujus deinde filius Johannes Albertus, octuaginta nobilium millia, ex Polonia & Russia solum, contra Stephanum Valachiæ Principem, collegerat. Frater vero illius Sigismundus I. ex provinciis Magni Ducatus Lituaniæ quinquaginta duo millia contra Moschum ad Orsam conscripserat, cum Livonia nondum nostri juris.

ris fuisset, & Curlandia, quæ nunc ad Ducatum Lituaniæ pertinent. Itemque centum millia ad Leopolim habuerat, cum in Valachiam moverit, nulla satrapia Lituaniæ in commilitium evocata, præter aulicos, & voluntarios, qui ultrò Regem suum comitabantur. Similiter ejus filius Sigismundus Augustus, paucis è Russia stipendiariis, cum Duce Nicolao Meletio evocatis, quum in Livoniam contra Teutones Marianos, Lutheri hæresim tum amplexos, expeditionem sumpisset, centum & viginti millia armorum, è sola Lituania, eique adnexis satrapiis ha-

buit. Jam autem nostra ætate, octuaginta millia armatorum bello civili ad Sendomiriam censebantur, cum nihilominus potior pars regni quiesceret, nec sumerent arma contra Regem provinciæ, nisi proceres quidam; è quorum ordine pars major, aut certè sanior Regi ipsi adhærebat. Et bello nuper cum Turca durante, cum Divus Sigismundus III. generalem nobilitatis expeditionem edixisset, vix tres aut quatuor satrapia ad Leopolum convenerant, & jam numerus ad quinquaginta millia (cum comitatu regio, qui pedites Germanos complures secum mercenarios duxerat)

xerat) ascendebat : quid si omnes Regni provinciæ, uti fuerat imperatum, convenissent? Sed in ista multitudine, duo desiderantur, quæ in bellis gerendis maxime sunt nociua. Celeritas nimirum, & obedientia : quia & tarde nobiles sub signa conveniunt, Comitibus primò tot hebdomadas celebratis, sine quibus bellum edici non potest : & difficulter ab œconomia sua, uxoribus, atque liberis divelluntur, usque tertium edictum expeditionis bellicæ, prava consuetudine expectantes. Cumque jam ad locum designatum convenerint, tum se unitos & armatos animadvertens,

aut contra Regem, aut contra Senatum tumultuantur. Vel etiam interdum Reges ipsi, tardius in expeditionem procedunt, & mora tempus elabi ultrò patiuntur; ne vel à nobilitate ob malum regimen exagitentur, vel prætensionibus illorum, cum diminutione suorum reddituum aliquid tribuant. Unde incommoda ista Respub. prospiciens, stipendiario milite ordinariè bella peragere consuevit, generalem autem nobilitatis expeditionem, in ultimum tantum casum reservavit, ut, si vel tributa non sufficerent, vel hostis ita potens esset ut ei resistere conscripto milite Genera-

neralis belli nequiret, tum ad generalem omnium nobilium expeditionem, tanquam ad ultimum remedium confugiendum putarent. Prout nuper præterito bello Turcico faciendum censuerunt, cum barbarus sexcentorum ferè millium exercitū in nos duceret, Generalis militiæ cum septuaginta millibus stipendiariorum, extra limites regni in Valachiam præmissus fuerat, ut eum obuius exciperet. Rex autem in consiniis quasi, ad Leopolim nobilitatem convocabat, quibus cum suppetiatum, præmissis exercitui cum filio, ire debuerat. Et si tum celerius, uti decretum

erat in Comitibus, supervenisset, profectò majores longè progressus belli fecisset, majoremque sibi ac suis gloriam apud posteros paravisset. Quo autem in ejusmodi expeditiones paratior nobilitas fieret, statutum est jamdudum publico Comitiorum decreto, ut prima post Paschatis festum Dominica, in singulis satrapiis lustratio in armis fieret, & quisque Palatinus suorum provincialium nomina in tabulas referret. Quod, æquè ut & alia instituta patriæ, aut penitus negligitur, aut certe neglectim peragitur, pœna in delinquentes valdè levi assignata. Sic pedestris quoque militia

Au-

Augusti Regis invento , tam
ex urbana , quàm è pagana
plebe delecta ferè jam eva-
nuit , & vix aliquot centena
tantum numerantur , eaque
nullius frugi , qui quindecim
millia superare debuerant.
Reliqui omnes , avaritia præ-
fectorum , censum exsolvere
jussu , & rusticanis laboribus
adscripti , cingulum milita-
rem deposuerunt. Stipendiis
nihilominus conscriptos , e-
gregiè sese in bellis gessisse
vidimus , & famem , sitim ,
æstum , frigus , laboresque
castrenses , multo fortiori
animo pertulisse observavi-
mus , quam aut Hungari ,
aut Germani , qui aërem
nostrum pati non possunt , &

vel diffugiunt, vel moriuntur. Quod si Ordines regni, vellent seriò curam rei bellicæ inire, possent absque omni dubio ducenta & amplius, præstantissimorum peditum, è pagis & oppidis deligere, quibus vel maximo hosti patriæ possent facillimè resistere. Experimentum habemus in Cosachis Zaporosensibus, qui omnes rustici sunt, è pagis atq; oppidis nostris collecti, & nulla literatura præditi; nihilominus tamen in castris suis veterum Romanorum disciplinam habent, fortitudi- neque bellica, & rei militaris peritia, nulli in mundo nationi cedunt. Quibus si è to-
to

to regno dilecta juvenus
adjungeretur, & sub præfe-
ctis atque Chiliarchis no-
bilibus, in arte militari exer-
ceretur, nullus penitus in or-
be Christiano Monarcha,
pares Regi Poloniæ vires in
suo regno haberet. De com-
meatu verò non est dubitan-
dum, quin tantam in bellis
multitudinem Rex Poloniæ
alere possit, cum sit cuique
manifestum, Regnum Polo-
niæ posse alia duo similia re-
gna, prout ipsū est, non mo-
do frugibus, sed & carnibus,
& alio companatico susten-
tare. Nihilominus nos Po-
loni, in qualibet expeditione
bellica fame laboramus, at-
que sæpissimè res jamjam ad
finem

finem perductas, propter
commeatum penuriam, tur-
piter deserimus. Quod to-
tum procedit ex socordia
præfectorum belli, aut poti-
us Reipub. Ordinum, qui
dum aliquorsum bellum edi-
cunt, nusquam in partibus
illis de commeatu provident,
sed quod cuique militi fors
offert, id rapit in transitu; &
postea sese cum equis & fa-
mulis in castris sustentat. Fa-
me verò oborta, aut morbis
passim omnes intereunt, aut
nolunt obedire Ducibus suis,
& dilabuntur. Quod si verò
Respub. primum ibi de com-
meatu provideret, quo exer-
citus mittere vellet, &
commeatus ille, ob abun-
dan-

dantiam rerum omnium, parvo certè constaret, & expeditionem propositam facile ad finem optatum deduceret. Jam autem quo ad pecuniam, parata illa in ærario nusquam reperitur, sed tum demum, cum bellum per Comitia edicitur, provincialibus imponitur, vectigaliaque diversa bello finiendo sufficientia statuuntur. Sed & hæc ipsa, vel tarde conferuntur, vel non ex integro in ærarium inferuntur, potior pars privatorum cupiditati cedit. Quæ si paulò ordinatius colligerentur, atque etiam tum, cum bellum nobis nullum est, moderatè imponerentur, & asseryarentur

tur

tur in promptuariis: profectò
& exercitus nostros celerius
in hostes educeremus, & mi-
litem ipsum obsequentio-
rem in bellis haberemus: qui-
dum avaritia gubernantium
stipendia sibi retineri vident,
facile in perniciem patriæ
conjurant, quod jam sæpissi-
mè sumus experti. Hoc ta-
men vel maximè Regem
Poloniæ in bellis juvat, quod
Proceres Regni, & quique
nobiles ditiores, soleant in-
tegras equitum cohortes &
alas, sumptu suo proprio in
castra adducere, vel solius
patriæ amore. Pauperiores
verò, plures una collecti,
ducem sibi virum aliquem
strenuum eligunt, & ultrò si-
ne

ne stipendiis, belli imperatorem sequuntur, ob id ipsum voluntarii appellati. Quod ipsum & Cosachi Zaporosenses faciunt; interdum ad quadraginta millia pugnatorum collecti. Quoad arma autem. Hæc quisque sibi privatus curat è Germania, aut aliqua alia gente vicina portari: quia Rex aut Respub. nullum armamentarium publicum habet. Sunt tamen aliquot in locis repositoria tormentorum majorum, nuperrime à Serenissimo Rege Vladislao I V. instituta, sed plura multò & ordinatiora civitates habent: itemque nobiles nonnulli & Proceres

Re-

Regni. Qui , cum bellum edicitur, & ipsi amore patriæ in bellum eunt, & tormenta secum majora, adhibitis omnibus necessariis conducunt. Rex autem quum nullas munitiones magnas habeat, quas armis providere deberet, quocunque expeditionem sumit, habet facilè armorum sufficientiam, aut à civitatibus ditioribus, aut è suis armamentariis, quæ sparsim pluribus in locis parva ab antiquo sunt ditata. Cumque & Polonia ipsa non sit metallorum indiga, & Germania, quæ illis maximè abundat, statim in vicinia sit posita, non difficulter paratur, quod belli

belli exigentia postulat, magistris artis fusoriæ in regno existentibus. Quantum denique ad munitiones & fortalicia; candidè fatendum est illa omnino in Polonia nulla existere, præter aliquot castella privatorum: idque sparsim per provincias & regnum, ut est Zamoscium, Lancutum, Zbarasium, Nesuizia, Lachovicia, Medirecia, Dubna, aliæque minutiones populationes. Cæterum tamen facilè potuissent excitari plures, si Resp. in id operam suam intendisset, siquidem & lapidis & calcis, & ferramentorum atque lignorum copia ubique maximà in Polonia reperitur. Quum

autem non simus cupidi aliena invadendi, nostra facile vel pectoribus nostris tueri possumus; prout & hactenus tutati sumus, aperto potius Marte cum hoste decertando; quam vel stratagematis utendo, vel propugnaculis sese includendo. Sic Germanos sæpius patriam nostram invadere conantes, pectoribus nostris repulimus. Sic Turcam cum tota sua potentia venientem rejecimus. Moschum non tantum retulimus, sed totum etiam ejus imperium multoties pervastavimus. Scythas frequentius Russiam incurrentes, notabiliter castigavimus. Valachiam, Moldaviam & Bessar-

farabiam etiam privati multoties depopulati sunt, & Principes illis pro suo arbitrio imposuerunt. Restat solummodo Suecus, quem & olim & nuper acie quidem semper devicimus, eicere provincia omnino non potuimus: partim quod sordida quadam, ad expugnandas munitas urbes non sumus apti: partim quod hæreticis illi passim faventibus, domesticos proditores evitare nequeamus: partim quod provinciis illis sacrorum virorum possessioni semel dicatis, non sit prosperum penitus, profanos homines iterum frui: partim etiam, quod exardescente

vitio sæculi, hominum cupiditate, minus publicis rebus modò simus intenti, quisque nostrum privato commodo studet: ex quo procerum assiduæ discordiæ, nobilium inobedientia, aulæ suspiciones, Principis contemptus, rerum neglectus passim. Partim denique, quod Numinis iræ difficile nos sit contravenire, quæ ob tot scelera publica in patria nostra impunita, hoc, quem minimi semper faciebamus hoste nos punit, & quasi publica hac castigatione, ad resipiscentiam benigne impellit. Sed

O mucro Domini, quousque non requiesces? ingredere

dere in vaginam tuam, refrigerare, & file.

Cogita super nos cogitationes pacis, & non afflictionis, ut des nobis finem & patientiam, & invocabimus te, & vivemus.

F I N I S.

G. F.

